

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PROBAČNÍ ČINNOST JAKO NÁSTROJ
REINTEGRACE PACHATELŮ**

Autor práce: Zuzana Havránková

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Herich, DiS.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Zuzana Havránková

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Prezenční

Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Probační činnost jako nástroj reintegrace pachatelů

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Probation Activities as a Tool for Reintegration of Offenders

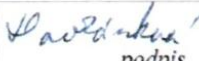
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, včetně titulů): Mgr. Lukáš Herich, DiS.

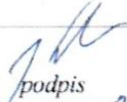
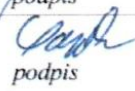
Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): duben 2024

Cíl bakalářské práce:

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit postupy a efektivitu probace s bližším zaměřením na reintegraci pachatelů do společnosti z pohledu středisek Probační a mediační služby České republiky. Vedlejším cílem je zjistit možnosti nabízených resocializačních programů v rámci jejich funkce v restorativní justici a jejich uplatnění pro Probační a mediační službu.

Student: Zuzana Havránková	20.05.2024 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Herich, DiS.	20.5.2024 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	23.5.2024 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	24.5.2024 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	24.5.2024 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Lukáši Herichovi, DiS. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

HAVRÁNKOVÁ, Z. *Probační činnost jako nástroj reintegrace pachatelů: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2025. 72 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Lukáš Herich, DiS.

Klíčová slova: probace, mediace, reintegrace, alternativní tresty, restorativní justice, resocializační programy.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na hodnocení efektivity probace z pohledu vedoucích středisek Probační a mediační služby. Hlavním cílem je zjistit a vyhodnotit názory vedoucích středisek Probační a mediační služby ohledně témat efektivity probace, postupů jejich práce, restorativních přístupů k práci s klienty vedoucí k jejich reintegraci a dále jejich názor na resocializační a jiné programy a další druhy podpory nabízené klientům v rámci probace a mediace vedené probačními úředníky.

Výzkum je realizován za pomoci dotazníku s otevřenými a uzavřenými otázkami které budou analyzovány a zhodnoceny v praktické části práce.

ABSTRACT

HAVRÁNKOVÁ, Z. *Probation Activities as a Tool for Reintegration of Offenders: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2025. 72 pgs. Supervisor: Mgr. Lukáš Herich, DiS.

Key words: probation, mediation, reintegration, alternative punishments, restorative justice, resocialization programs.

This bachelor's thesis focuses on evaluating the effectiveness of probation from the perspective of the heads of the Probation and Mediation Service centers. The main goal is to determine and evaluate the opinions of the heads of the Probation and Mediation Service centers regarding the topics of probation effectiveness, its work procedures, restorative approaches to working with clients leading to their reintegration, and also their opinion on resocialization and other programs and other types of support offered to clients within the framework of probation and mediation led by probation officers.

The research is carried out using a questionnaire with open and closed questions that will be analyzed and evaluated in the practical part of the thesis.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce	9
2 Probační činnost.....	10
2.1 Vývoj probace	11
2.2 PMS.....	13
2.3 Činnost a cíl PMS.....	15
2.3.1 Cíl probace	16
2.3.1 Cíl mediace.....	17
2.4 Probační dohled.....	19
2.4.1 Postup dohledu.....	20
2.4.2 Probační plán dohledu.....	22
3 Alternativní tresty.....	24
4 Restorativní justice a resocializační programy	28
4.1 Resocializační programy a možnosti reintegrace pachatelů.....	31
4.1.1 Uplatnění programů pro Probační a mediační službu	34
5 Výzkum: dotazníkové šetření.....	36
5.1 Stanovení hypotéz	36
6 Analýza a interpretace výsledků	38
6.1 Vyhodnocení hypotéz.....	62
6.2 Diskuze výsledků	64
Závěr	66
Seznam použitých zdrojů	68
Seznam zkratk	70

Úvod

Probační a mediační služba, kolem které se bude práce neustále pohybovat, je stále považována za relativně mladou instituci. Obecně se Probační a mediační služba objevuje v zemích, které mají zájem o reintegraci pachatelů a od roku 2001 zde patří i Česká republika. Není však správné říci, že žádné takové snahy nebyly před nastolením Probační a mediační služby, ale je zjevné, že právě díky její existenci se pohybujeme směrem restorace místo retribuce. Tato služba bude neodlučitelnou součástí snah o reintegraci pachatelů a právě na to navazuje hlavní téma bakalářské práce, probační činnost jako nástroj reintegrace pachatelů.

Bakalářská práce se zaměří na zhodnocení efektivity a do jisté míry i postupů Probační a mediační služby z pohledu jejich úředníků, v návaznosti s tímto tématem se také dostane k alternativním trestům a opatřením a dále k resocializačním programům, které služba využívá nebo s kterými je spojena díky jejich účasti na restorativní justici.

Výzkum bude založen na dotazníkovém šetření složen z uzavřených i otevřených otázek.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit postupy a efektivitu probace, kdy nebude pominuta její účast na reintegraci pachatelů. Práce se bude tak zabývat probační činností a to zejména z pohledu středisek Probační a mediační služby České republiky. Vedlejším zaměřením práce bude funkce restorativní justice a její uplatnění v rámci Probační a mediační služby a dále s ní spjaté resocializační programy.

Práce bude obsahovat témata probační činnosti, ukládání alternativních trestů, výkonu probačních opatření a také již zmíněné resocializační programy v rámci restorativní justice.

Praktická část bude postavena na základě dotazníkového šetření, kdy budou oslovena všechna střediska Probační a mediační služby. Dotazník, bude převážně tázat probační úředníky/vedoucí středisek ohledně věcí názoru na efektivitu probace, v praktické části se dále rozeberou postupy práce Probační a mediační služby (dále jen „PMS“)

2 Probační činnost

Probační činnost je jen jedna z funkcí PMS, jak je jistě patrné PMS se skládá z probace a mediace, přičemž každá má své právoplatné místo v restorativní justici. Slovo probace pochází jako mnoho jiných z latiny, originální význam latinského slova „probare“ od kterého dnes vycházíme, je ověřovat nebo zkoušet. Dnes probace znamená zejména 3 hlavní prvky své činnosti a to kontrolu, pomoc a poradenství. Termín probace se dá úžeji vymezit jako dohled nad organizací a výkonem alternativních trestů a opatření, dále celkovým dohledem nad obviněnými, obžalovanými a odsouzenými jak při výkonu trestů mimo odnětí svobody, při splňování uložených povinností či omezení ale také ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Nejen dohled je však činností probace, jde zde i o pomoc a poradenství cílené k podpoře řádného života, individuální a včasná pomoc je instrumentální k zlepšení podmínek pro návrat a zamezení recidivy. Probace zahrnuje také různé formy vzdělávání, pracovních aktivit a terapeutické intervence, které pomáhají jednotlivci změnit své chování a to například díky spolupráci s resocializačními programy. Z tohoto vymezení vyplývají tři hlavní principy, kterými se probace drží, kontroly, pomoci a poradenství.

Obecně se jedná o snahu zlidštit přístup k odsouzeným, zpřístupnit tak pomoc a co nejméně narušit jejich vztah k normálnímu životu. Vše se odvíjí dle Zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, která chápe probaci v co nejširším pojetí a zahrnuje činnosti jako dohled při podmíněném odsouzení s dohledem, upuštění od potrestání s dohledem, a další již zmíněné, toto pojetí je chápáno jako vyhovující, nejen že zahrnuje výpis činností probace, ale také bere v potaz smysl v systému PMS a její principy chování se k lidem, kteří díky jejich unikátní situaci potřebují pomoc nad rámec trestů jakožto represivní justice.¹

¹ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). 21-22 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

2.1 Vývoj probace

V posledních letech se dává větší význam snaze nápravy namísto potrestání, lze tuto změnu v myšlení najít z počátku ve snaze zlidštit vězeňské tresty v 50. letech, kdy se objevily zárodky alternativních trestů zejména podmíněného odsouzení s dohledem a podmíněné propuštění, hlavním zájmem byla pomoc pachateli v tradičním smyslu a zároveň, se zde začaly uplatňovat první prvky efektivní kontroly, kterou by obstarávala PMS po jejím vybudování. Nadcházejících 20 let vedlo k nárůstu terapeutických, sociálních a výkonných opatření formou institucionální péče. Koncem 70. let se zvedlo pochopení přirozeného sociálního prostředí jako instrumentální pro nápravu pachatele, více důležité než dřívější nabízená forma institucionální péče. V tomto prostředí se hledali nové alternativní možnosti zacházení s pachateli, které dále vedli v 80. letech k depenalizačním přístupům jako příkladem alternativní opatření, které nahrazovali tradiční tresty. Vznikly v tomto čase nové instituty odklonů v trestním řízení, kdy se odpouštělo od obvyklého trestu odnětí svobody.

V 90. letech nastoupil nový přístup, který se více zaměřil na pomoc obětem trestných činů a byly zde snahy zapojit je jako účastníky. V dnešních letech vidíme kvetoucí spolupráci mezi PMS a jinými instituty, zvláště veřejně prospěšnými organizacemi. Zrodilo se zde myšlení o trestném činu jakožto pomyslném konfliktu mezi stranami pachatele, oběti a společnosti celkově, kdy se dává důraz na jejich provázanost a tak návazný efekt, který na sebe mají, zahrnuje se tak i společnost jako taková, kdy je individuální pachatel její nedílnou součástí stejně tak jako oběť, tyto vztahy jsou blízce sledovány a díky snahám o nápravu pachatele se tak PMS stará i o zdraví společnosti jako takové.

Samotná PMS v České republice vznikla v 60. letech, nejednalo však o nynější verzi, spíše se jednalo o zájem alternativního řešení trestů. V této době převážily úsilí o lepší sociální a výchovný přístup při jednání s pachateli s cílem zamezit recidivu a odstranit příčiny páčání trestných činů. Mezi lety 1968 až 1971 vzniklo středisko postpenitenciární péče, které jak název sám značí, byla experimentální forma dnešní PMS, kdy byly zkoumány efektivní metody práce s pachateli a tzv. sociálně nepřizpůsobivými občany, díky tomuto pokusu o inovaci přišlo na vytvoření systém kurátorů pro mladistvé pachatele, což samo odpovídá dnešní zájem o účast na reintegraci pachatelů zejména mladistvých, kteří mají dle obecných názorů největší šanci nápravy. Probační činnost nebyla vždy a není jen součástí aktivit PMS, jsou

rozdělení i mezi další instituty jako Vězeňská služba, která se stará o věci týkající se vztahu se světem mimo vězeňská zařízení ať nabídkou práce mimo zařízení nebo udržování kontaktu s rodinou při výkonu trestu odnětí svobody a v rámci tohoto výkonu sama využívá programů pro reintegraci a napomáhá tak znovu začlenění po výkonu trestu.²

Vývoj účelu probace prošel mnoha změnami, počátkem 20. století byl podstatná část práce probačního pracovníka spíše podpora a rady pachatelům, víc sociální opatření nežli trest. To byl odraz chápání trestné činnosti jako morální úpadek a byl proto postup dán směrem pomoci pachateli najít „správnou cestu“ k řádnému životu, jednalo se o převážně sociální pomoc. Tento pohled se v průběhu 20. století změnil zvláště díky vývoji psychologie a psychiatrie, kdy byl zločin viděn jako symptom určitých poruch a špatného duševního zdraví. To vzbudilo otázky k příčině zločinného chování, vlivu okolí a jiných faktorů na pachatele a v návaznosti zda se dá působením na pachatele tyto faktory potlačit či zcela eliminovat. Na tento popud vznikly různé formy intervence, jako jsou programy a pracovní postupy PMS, vznikla tak základní verze dnešní probační služby. Došlo k nastolení určitých podmínek, které setrvaly dodnes, jako například podmínka vyškolení pracovníků služby, zpracování a dodržování postupů zapsané v manuálech a metodikách.

Na konci 50. let 20. století byly pozorovány pozitivní vlivy probace oproti jiným trestům, i když žádný výzkum tuto teorii jednoznačně nepotvrdil. V 70. letech se do popředí politiky díky výzkumům na téma probace dostala otázka, zda je investice do snah rehabilitovat pachatele vůbec výhodné a to proto, že v této době existovala převažující myšlenka, že resocializace a rehabilitace je z většiny nefunkční, byly zde debaty ohledně ceny a výkonu, byla tak probace přeměněna na více pragmatickou formu, kdy se využila více jako náhrada vězení za účelem snížit počet vězněných pachatelů oproti snaze pachatele „napravit“ a zabránit recidivě, zvláště když výzkum naznačoval negativní vliv vězení na pozdější návrat pachatele do společnosti.

Až v 90. letech nastala další změna a to směrem k behaviorální terapii, a dalším přístupům ohledně sociálního učení, na které se probační pracovníci snažily působit. V tomto směru došlo k dostatečným úspěchům a tímto směrem se ubíráme i nyní. Na začátku 21. století vznikl nový pohled na probační práci. Desistence se stala normou

² ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). 22-26 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

pohledu na práci probační služby. V základu je podstata desistence v práci probační služby zakotvena ve faktu, že nelze čekat absolutní řešení trestné činnosti a recidivy, avšak náprava ve smyslu dosažení jakékoli pozitivní je dlouhodobý proces, který lze považovat za své vlastní vítězství. Pozitivní působení je vše co může PMS a její pracovníci se stoprocentní jistotou zajistit a i přes to, že tento boj proti zločinnosti je nekonečný snaha jej bojovat na dále je hlavním cílem tohoto myšlení.³

Desistence je obecně chápáno jako opuštění od kriminálního chování, jednotná univerzální definice termínu však neexistuje. V návaznosti na tuto myšlenku vznikl model RNR, zkratka stojí za slovy „Risk-Need-Responsivity“, které určují základní principy tohoto modelu. Pokud chceme, aby postupy a intervence vedoucí k desistenci byly účinné, musíme nejdříve zajistit dodržení těchto principů. Risk má znamenat předem určenou míru působení, která bude odpovídat míře zhodnoceného rizika, který představuje pachatel pro společnost. Čím větší předpokládaná šance recidivy tím by měla být intervence intenzivnější. Opačně u nízké míry rizika má být intenzita rovněž stejné míry, podle výzkum je možné, že při nadměrné intenzitě intervence, lze pachatele spíše dotlačit k opakování trestné činnosti namísto jejího zabránění. Need je princip takzvaných kriminogenních potřeb, jako jsou závislosti nebo zadluženost, na tyto potřeby by se probační pracovníci měli taktéž zaměřit. Responsivity je třetím principem, který lze chápat jako reakce a změna postupů a intervence dle individuálních potřeb každého jednotlivého pachatele. Například se bere v potaz jeho motivace, styl učení, temperament, sociální podmínky, kultura a další. Z tohoto modelu vznikly metodiky a nové postupy využívaných při práci PMS⁴

2.2 PMS

PMS ČR vychází ze zákona č.257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, který nabyl účinnosti 1. 1. 2001. Vznikla tak služba, jejímž úkolem je zajištění výkonu dohledu, dohled nad vedením řádného života klientů, zajištění spolupráce klientů a nestátních neziskových organizací nabízející pomoc v ohledech jako je trvalé zázemí, pracovní příležitosti a jakékoli jiné podpory mířené k reintegraci a podpory, a mezi jiné také dohled nad plněním alternativních trestů a opatření nařízených soudem. PMS je nezávislá státní instituce vedena ředitelem, jmenován ministrem spravedlnosti, pod

³ GRIVNA, T., ŠIMÁNOVÁ, H., ed. *Ukládání trestů a jejich výkon: sborník příspěvků z konference pořádané PF UK a UOČR dne 4. června 2020*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. 75-82 s. ISBN 978-80-7380-833-4.

⁴ TOMÁŠEK, J. *Kouzlo desistence: jak se napravují pachatelé v Čechách*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. 11-13 s. ISBN 978-80-7676-955-7.

kteře služba spadá. V rámci ministerstva spravedlnosti působí jako poradní orgán Rada pro probaci a mediaci a to v rámci spolupřace se státními orgány a jinými institucemi. Struktura PMS dává řediteli v pravomoc v určitých oblastech, jako jsou finanční, materiální, hospodářské či personální rozhodnutí týkající se PMS. Samotná služba je však vykonávána na střediscích, která mají své vlastní vedoucí střediska, stejně tak jako své vlastní probační úředníky a asistenty, i se speciálními zaměřenými.

Střediska sídlí z větší části na úrovni bývalých okresů, její působení v sídlech okresních soudů je zajištěno již zmíněnými úředníky a asistenty. Co se týče podmínek nutných ke konání práce v těchto pozicích, lze ze zákona o PMS vyjmenovat všechny podmínky. Pro probační úředníky platí nutnost být bezúhonný, mít vysokoškolské vzdělání na magisterské úrovni v oblasti práva, pedagogiky, a jiných společenskovědních oblastí a musí absolvovat odbornou zkoušku. Pro asistenty platí téže podmínka bezúhonnosti, ale postačuje středoškolské vzdělání ve stejné oblasti a musí být osobou starší 21 let. Oba typy zaměstnanců jsou povinni se dále vzdělávat a prohlubovat své odborné znalosti, přičemž rozsah a obsah jejich kvalifikačního vzdělávání a odborných zkoušek stanoví Statut Probační a mediační služby.

V rámci řádného konání svých povinností má probační úředník mnoho úkolů, a to mimo jiné informovat řádné osoby tedy samosoudce, předsedu senátu či státního zástupce v případě porušení podmínek, omezení, povinností stanovené v rámci dohledu, či uložené v rámci alternativního trestu, tedy trestu nespojené s odnětím svobody, podmíněného propuštění, podmíněného zastavení trestního stíhání. V mírnějších případech jednoho ze zmíněných lze obviněného pouze jen upozornit s poučením o nedostatecích a nutnosti jejich nápravy, varující proti jejich opakování ve stejné nebo závažnější míře, a poučením, že v takovémto případě budou řádné osoby o těchto porušeních a nedostatecích informovány. Jako úředník má také vedoucí roli pro probační asistenty.⁵

Obecně se dají funkce probačního úředník shrnout tak, že úředník je odpovědný za monitorování dodržování podmínek probace, zajištění intervencí a vytváření individuálních plánů pro potřeby klientů. Pravidelně se setkává s pachateli, hodnotí jejich pokrok, poskytuje poradenství a doporučuje dodatečné intervence. Mezitím co

⁵ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 158-159 s. ISBN 978-80-7478-898-7.

probační asistent pracuje po boku probačního úředníka a jeho úkolem je podporovat administrativní a terénní činnosti. Asistent může pomáhat s přípravou zpráv, organizací skupinových setkání a s komunikací s různými službami, které jsou součástí procesu podpory pachatelů.

Co se týče veřejného povědomí o PMS, nelze říci, že by byla vysoce projednávána. Pracovníci nenosí uniformy, nejsou v popředí pozornosti, mediálně nejsou zvýrazněni, a pokud ano, je to spíše v případech, kdy je vyjádřena kritika. Pohled na PMS se dá shrnout jako pozitivní, ale bez detailního povědomí o tom, co práce probačního úředníka obnáší. Mediální nezájem a nízké povědomí veřejnosti o práci vedené PMS mají docela jistě efekt na efektivitu a působení PMS. Menší povědomí o existenci služby znamená i menší zájem o spolupráci s ní, to se týká i institucí s ní spojené, jako jsou resocializační programy a nestátní neziskové organizace s PMS spolupracující. To má dozajista negativní efekt na realizaci takových programů.⁶

2.3 Činnost a cíl PMS

Co se týče PMS v České republice, je třeba upřesnit si její hlavní zakládající principy. Snaha respektovat klienta, chránit společnost, balancovat vztah mezi pachatelem, obětí a společností a spolupráce s dalšími instituty. Od těchto principů se odvíjí její cíle, které se dají shrnout jako snaha o vytvoření návazné sítě středisek PMS s efektivním a účelným systémem vzdělávání pro pracovníky PMS stejně jako nastolení systému spolupráce s resocializačními a reintegračními programy, rozšíření působení aktivit PMS až k prvotnímu stádiu trestního řízení, zlepšení spolupráce s ostatními orgány jako je policie nebo státní zástupci, obsáhlejší spolupráce s oběťmi trestných činů a zejména rozšíření celkové působnosti PMS v rámci resocializace.

V ČR PMS působí v přípravném a soudním řízení s cílem usnadnit efektivní a prosociální řešení konfliktů souvisejících s trestnou činností. Mediace je možná pouze s dobrovolným souhlasem obou stran, přičemž mediátoři pomáhají najít vzájemně přijatelné řešení a usměrňují vyjednávání tak, aby bylo dosaženo porozumění a řešení, které zohledňuje zájmy obou stran.

Probační úředníci se podílejí na tvorbě zpráv před vynesemím rozsudku, které analyzují životní situaci obviněného a jeho motivaci ke spolupráci. Struktura těchto

⁶MAWBY, Rob C., WORRALL, Anne. *Doing probation work: Identity in a criminal justice occupation*. London: Routledge, 2013. 83 s. ISBN 978-0-415-81527-7.

zpráv umožňuje zaměřit spolupráci s klientem na klíčové oblasti a současně usnadňuje státnímu zástupci a soudu přístup k důležitým informacím. Na základě toho navrhuje vhodné způsoby spolupráce, povinnosti, omezení či možnosti uložení trestu, například obecně prospěšné práce.

Při práci s obviněným PMS otevírá témata týkající se řešení následků trestného činu a nápravy mezilidských vztahů. Cílem je, aby si klient uvědomil právní a sociální souvislosti činu a byl připraven aktivně řešit jeho důsledky. Spolupráce obviněného i oběti na rozsudku či s PMS pomáhá oběma stranám se připravit na jeho přijetí a podílet se na jeho výkonu, například prostřednictvím odklonu trestního řízení nebo odškodnění.⁷

Cílem PMS je tak hlavně prevence recidivy kdy díky programům a speciální intervenci, pomáhají pachatelům změnit destruktivní vzorce chování, které jim jinak brání úspěšnému návratu do společnosti, dále také pomoc obětem cílené na odškodnění a uzdravení obětí trestných činů. Nelze nezmínit snahu poskytovat asistenci při hledání zaměstnání, vzdělání, bydlení a dalších služeb nezbytných pro znovu začlenění do společnosti a podporu při individuálním zlepšení komunikačních dovedností, řešení konfliktů a osobní zodpovědnosti pachatele.

2.3.1 Cíl probace

„Informovat a hodnotit pachatele, poskytovat soudním a jiným orgánům potřebné informace a spolupůsobit při vynášení rozsudku. Tedy jedná se především o vypracování zpráv za účelem individualizace trestního postihu nebo poskytnutí informací spojených s výkonem trestu a plnění povinností.

Účastnit se organizace a kontroly alternativních trestů a opatření, zajistit jejich realizaci prostřednictvím individuální práce s pachateli trestných činů díky posilování jejich schopnosti začlenit se do společnosti a vést nekonfliktní život.

Spolupůsobit při rozvoji programů zaměřených na odklon trestního stíhání a pomáhat při jejich realizaci.

⁷UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME., GRIFFITHS, Curt T., DANDURAND, Y. Handbook on restorative justice programmes (criminal justice handbook series). United Nations, 2006. 19 s. ISBN 978-92-1-133754-9. Dostupné také z WWW: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf.

Asistovat a pečovat o propuštěné na základě metod sociální práce ve všech fázích, poskytovat jim sociální a psychologickou pomoc, poradenství a podporu.

Snažit se zabránit pachatelům dopustit se opětovně trestného činu, motivovat je k neproblematickému způsobu života. Věnovat se klientům ve výkonu trestu odnětí svobody. Pomáhat jim se připravit na život na svobodě.

Formovat bezpečnou společnost.

Kontrolovat dodržování uložených podmínek odsouzeným.

Spolupracovat s dalšími státními i soukromými, podílet se na fungování různých projektů a činností vedoucích ke zlepšení fungování probačních služeb.

Snažit se pomoci pachatelům a jejich rodinám udržet a zlepšit jejich vzájemný vztah, omezit možnost vzniku překážek při sociální integraci“⁸

Probační tak myslíme organizaci a vykonávání dohledu nad obviněnými, obžalovanými, dosouzenými. Zajištění kontroly plnění podmínek jako jsou povinnosti a omezení, plnění výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, pozorování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále kontrola vedení řádného života klientů, plánování individuální pomoci jak pachatelům, tak obětem a celkové vedení směrem obnovy právních a mezilidských vztahů. Shrnutím je cílem integrace pachatele, účastenství poškozeného a ochrana společnosti.

Mezi probační činnosti patří zejména zajištění výkonu a organizace dohledu probačního úředníka u uložených alternativních trestů a opatření, jako jsou podmíněné tresty spojené s dohledem, trest obecně prospěšných prací, podmíněné propouštění z výkonu trestu odnětí svobody spojené s dohledem, zákaz vstupu na sportovní a jiné společenské akce, a propouštění z ochranného léčení rovněž spojené s dohledem.⁹

2.3.1 Cíl mediace

Mediací rozumíme metodu komunikace s cílem řešit konflikty, je jistou formou sociální interakce, kdy vážíme propojenost komunikace a konfliktu. Z této myšlenky

⁸ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). 26-27 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

⁹ ŠTERN, P. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Editor Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ, editor Dagmar DOUBRAVOVÁ. Praha: Portál, 2010. 71 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

vychází přesvědčení, že při konfliktu neexistuje objektivní stanovisko, jen subjektivní pohledy konfliktních stran. Z pohledu mediace se pak dají subjektivní stránky konfliktu mediačním procesem objasnit a v rámci procesu je odstranit a tím tak konflikt vyřešit, za předpokladu oboustranné spokojenosti stran. Pro tento účel do konfliktu vstupuje mediátor v roli objektivního arbitrátora s hlavním cílem pomoci najít možnost urovnání konfliktu stran.¹⁰ Cílem mediace je:

„Rozhovor pachatele a poškozeného o události trestného činu a o přiblížení jejich vzájemných postojů.

Morální a materiální odškodnění poškozeného.

Urovnání konfliktu mezi obviněným, poškozeným a společností.

Nalezení možnosti tzv. „nepřímé reparace“ zaváže-li se pachatel k dobrovolnému bezplatnému vykonání prací pro obecně prospěšnou společnost či podstoupí léčebný či převýchovný program.

Nalezení vhodného alternativního trestu a jeho předložení soudu“¹¹

V mediaci je úspěchem považováno narovnání vztahů mezi spornými stranami, i v případě, kdy o narovnání nedojde samotná snaha o mediaci je považována za lepší verzi přístupu než autoritativní rozhodnutí soudu. Dle zákona č. 200/2002 Sb., o mediaci chápeme pojem „mediace“ postup řešení konfliktů za účasti jednoho oči více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami zúčastněnými na konfliktu a směřují tím ke smírnému řešení.

Mediátorem je vždy fyzická osoba, která splnila dané předpoklady a byla zapsána do seznamu, nejedná se tedy o úřední osobu, nebo osobu vykonávající veřejnou správu či osobu oprávněnou k rozhodovací pravomoci. Mediaci provádí pro jakýkoliv soukromoprávní spor, ale nedosahuje do trestní oblasti, která jí již nepatří dle zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

V rámci výkonu činnosti mediátora je povinen provádět mediaci osobně, nezávisle, nestranně a s dostačující odbornou péčí, respektovat názor stran sporu a

¹⁰ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 49-50 s. ISBN 978-80-7478-898-7.

¹¹ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). 40 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

vytvářet podmínky pro jejich komunikaci, vedoucí k nalézání řešení konfliktu, dále také bez zbytečného odkladu informovat strany konfliktu o všech skutečnostech, které by vedly k pochybnostem o jeho nepodjatosti, dále stvrzuje svým podpisem mediační dohodu uzavřenou mezi stranami konfliktu a vydává různá potvrzení ohledně aktů jako je potvrzení o splnění povinnosti setkání.¹²

Je důležité, aby mediátor byl ve své roli nestranný a neutrální, jde mu čistě o pomoc stranám dosáhnout smíru za klidných podmínek mimosoudně a k oboustranné spokojenosti. Strany se mohou na mediátora obrátit individuálně a dát tak prostor k vyjádření svých emocí, pohnutek k řešení konfliktu, očekávání a potřeb, které mediátor vždy bere v potaz, a zároveň sám zjišťuje, jaké potřeby konfliktní strany mají. Individuální setkání s mediátorem má výhodu odloučení od druhé strany, před kterou by mohlo být obtížné všechny své výhrady, zájmy a očekávání vyjádřit. Je také v normě se u mediátora sejít společně, kdy má mediátor snahu o dohodu mezi stranami. Přistoupení k mediaci není závazné a strany od ní mohou v průběhu kdykoli odstoupit, stejně tak nemá mediátor žádné závazné právo na ustanovení rozhodnutí ve věci sporu.¹³

2.4 Probační dohled

V náplni práce PMS je i takzvaný probační dohled. Jedná se o osobní kontakt s pachatelem, vytváření a realizaci „probačního plánu dohledu“, kontrola dodržování všech podmínek ať už uložených soudem nebo vyplývající ze zákona samotného. Cílem takového dohledu je ze slova odvoditelné, jde o sledování a kontrolu pachatele, jeho chování ale dále také vedení a pomoci pachateli za účelem navést jej na cestu vedení řádného života i mimo dobu dohledu.

Soudně uložený dohled odsouzenému tak dává povinnost PMS dohled nad odsouzeným vykonat. PMS ČR provádí tyto úkony na pokyn orgánů činných v trestním řízení dle zákona č. 257/2000 Sb., § 4 odst. 7. Zda je klient se soudně uloženým dohledem již PMS známý z doby dřívější, je vhodné, aby dohled navazoval na činnost služby v přípravném řízení. Uložení dohledu může být a často je přímo navrhováno ve zprávách pracovníků již v přípravném řízení nebo v řízení před soudem.

¹² GRYGAR, J. *Zákon o mediaci a související předpisy: s komentářem a vzory. Podle stavu k 1. 1. 2014 v návaznosti na nový občanský zákoník a novou úpravu procesních předpisů*. Praha: Leges, 2014. 3-12 s. ISBN 978-80-7502-009-3.

¹³ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 81-82 s. ISBN 978-80-7478-898-7.

Kromě dohledu u podmíněně odsouzeného, lze soudem uložit přiměřená omezení a povinnosti za cílem usměrnit odsouzeného k vedení řádného života, obvykle je uloženo, aby podle svých sil nahradil škodu způsobenou trestným činem dle trestního zákoníku.

V osobním a tedy individuálním přístupu práce pracovníka s klientem se využívá probace jak k pomoci tak ke zmíněné. Při prvních konzultacích pracovníka s klientem je zpracován takzvaný probační plán. Ten lze chápat jako určité a specifické kroky v plánu dohledu, který bere v potaz délku zkušební doby, uložené povinnosti a omezení stanovená soudem či státním zástupcem a tak upravuje podmínky výkonu dohledu, například jaký je interval konzultací a jak probíhá spolupráce s dalšími osobami a subjekty například programy vedeny neziskovými organizacemi. Klient je při této osobní schůzce seznámen s následky případného neplnění probačního programu.

Úředníci, specialisti v oboru probace pověřeni dohledem vykonávají zmíněná osobní setkání, zmapování rizik a potřeb klienta, vytvoření probačního plánu dohledu, kontrolu dodržování podmínek uložených soudem, vyhodnocení plánu a zpracování pravidelných zpráv o průběhu dohledu. Hlavní funkcí dohledu je tedy spíše kontrola a na druhém místě pomoc pachateli skrz odborné vedení, zejména se tak jedná o snahu chránit společnost a snížit riziko recidivy.

Nabízená pomoc tedy zahrnuje vše, co nasměruje pachatele k řádnému životu a prevenci recidivy. Mezi takovou pomoc patří spolupráce úředníka pověřené dohledem nad klientem s jeho sociálním okolím a pracovním zprostředkováním kontaktu klienta s dalšími organizacemi, vyhodnocování rizik recidivy, zpracovávání plánu dohledu a zpráv o průběhu dohledu, kdy pracovník vyjadřuje svůj kvalifikovaný názor a činí dle něj obhajitelné rozhodnutí, jako návrhy na uložení probačních opatření. Takováto pomoc pachatelům a celkově náplň práce PMS je založena na principech restorativní justice, nejde tak čistě o vykonání uloženého trestu ale také o obnovu narušených vztahů jak s obětí, tak se společností samotnou.

2.4.1 Postup dohledu

Hlavním a prvotním postupem jsou osobní konzultace pracovníka s klientem. Klient může vyhledat pracovníka sám, i když se děje častěji opak, v tom případě však musí pracovník před prvním osobním kontaktem projít pověřením od soudu, rozsudek opis rejstříku trestu a jiné dokumenty ohledně mimo jiné výkonu předchozích

alternativních trestů. Součástí této praxe je, aby pracovník učinil dostatečnou přípravu před tímto prvním setkáním.

Příprava pracovníka obsahuje ujasnění si důvodu pro konzultaci, cíl, který chce dosáhnout v rámci konzultace, jaký přístup bude vhodný, jaká má očekávání od přístupu klienta, zda se klient dostaví, jaká jsou rizika interakce s klientem, jakou roli bude pracovník hrát v pracovním vztahu, který má s klientem navázat a hlavně udržet si při spolupráci objektivní postoj. Je nutné dodržet určité zásady jmenovitě zásady důstojného jednání s klienty, vyváženosti a přiměřenosti intervence a to i v případech, kdy klient dorazí na konzultaci pod vlivem omamných a psychotropních látek (dále jen „OPL“), nebo bude proti jakékoliv spolupráci s pracovníkem.

V první nebo v některé navazující schůzce je klient poučen o podmínkách dohledu. Jak klient, tak pracovník podepisují dokument jednající o zmíněném poučení o výkonu dohledu, pracovník je také povinen ujistit se, že klient informacím v poučení plně rozumí.¹⁴

Podmínky stanovené dohledem lze shrnout takto:

„Spolupracovat s pracovníkem a plnit probační plán dohledu.

Dostavovat se k pracovníkovi v určených lhůtách.

Informovat pracovníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování povinností a omezení uložených soudem.

Umožnit pracovníkovi vstup do obydlí, v němž se zdržuje.“¹⁵

Pasivní nástroje pracovníka zahrnují předávání informací klientovi, vedení dokumentace, ověřování a získávání informací o klientovi z dalších zdrojů bez jeho součinnosti. Aktivní nástroje zahrnují osobní kontakt s klientem prostřednictvím profesionálního rozhovoru. Pracovník nepracuje s klientem jako s objektem, ale zaměřuje se na rozhovor, který mu umožňuje měnit názory a postoje.

V průběhu konzultací se zformulují cíle, kterých chce klient dosáhnout, a pracovník motivuje klienta k tomu, aby si odpovědnost za řešení problémů a úkolů nesl

¹⁴ ŠTERN, P. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Editor Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ, editor Dagmar DOUBRAVOVÁ. Praha: Portál, 2010. 71-75 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

¹⁵ ŠTERN, P. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Editor Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ, editor Dagmar DOUBRAVOVÁ. Praha: Portál, 2010. 76 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

sám, bez střetů se zákonem. Povinnosti a oprávnění pracovníka, resp. probačního úředníka, jsou vymezeny zákonem:

Vykonávat dohled v souladu s probačním plánem.

Informovat soud o závažném porušení dohledu.

Zpracovat zprávu o průběhu výkonu dohledu minimálně jednou za šest měsíců.

Snížení rizika recidivy a újmy je klíčovým aspektem práce pracovníka. Získávání informací o pachateli, poškozeném a okolnostech trestného činu od různých subjektů umožňuje analýzu rizik a potřeb pachatele. Na základě této analýzy pracovník navrhuje opatření, která mohou snížit riziko opakování trestné činnosti.

2.4.2 Probační plán dohledu

Probační plán dohledu je klíčovým dokumentem, který se odráží v analýze rizik a potřeb pachatele. Umožňuje podrobně popsat obsah dohledu a činnosti klienta směřující k vedení řádného života. Plán by měl být pravidelně aktualizován a vyhodnocován, aby se zjistilo, které povinnosti byly nebo nebyly splněny.

Plán zahrnuje povinnosti a omezení uložené soudem, jako jsou náhrady škody, zdržení se OPL, a také účast na terapeutických programech. Dále plán řeší povinnosti spojené s dlužnými závazky a případné formy oddlužení.

Návštěva u klienta v místě bydliště je důležitá pro poznání jeho sociálního prostředí, zmapování jeho vztahů a ověření zda jsou sdělované skutečnosti pravdivé. Pracovník by měl mít možnost vyjádřit podporu a empatii vůči poškozeným, aby mohli sdílet své pocity a prožitky. Klienti mohou být rovněž zařazeni do programů zaměřených na dluhové poradenství a finanční gramotnost, které realizují nevládní organizace nebo zařazeni do jiných programů zaměřených na oblast, se kterou klient potřebuje pomoc nad rámec schopností PMS.¹⁶

Postupy probace a dohledu specificky lze shrnout jako hodnocení, plánování, intervence. Hodnocení rizik, potřeb, volných zdrojů, dostupných programů, tendence pachatele jako je temperament, přístup k spolupráci tendence destruktivní nebo sebepoškozující, hodnocení nejlepší efektivity určitých forem intervence a pomoci, na

¹⁶ ŠTERN, P. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Editor Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ, editor Dagmar DOUBRAVOVÁ. Praha: Portál, 2010. 76-79 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

kterou klient nejlépe odpovídá. Do plánování patří celkový systematický přístup k praktické aplikaci postupů PMS, od konzultace s klienty, pracování na plnění cílů, zaopatřování potřeb, snižování rizik, identifikace dlouhodobých i krátkodobých problému spolupráce s každým individuálním klientem, monitoring pokroku a další, přičemž je klient součástí diskuze o tomto plánování, nejvíce, co se vytyčení cílů týká a metod jejich dosažení. Intervencí se myslí zásah, jakožto omezení a sankce stanovené v rámci probace ať už k rehabilitaci nebo prevenci páčání trestné činnosti. Jde také ale o nabídky programů v oblasti osobního rozvoje, vzdělání, pracovní příležitosti atd. Cílem této činnosti, konstruktivní přístup k nápravě škody, uvědomění si svých chyb, snížení recidivy, je opakujícím se tématem na skrz celou oblast restorativní justice, se kterou je probace neoddělitelně spjata.

3 Alternativní tresty

Alternativní tresty představují různé formy sankcí, které se ukládají místo trestu odnětí svobody nebo společně s ním. Tyto tresty se snaží o ochranu společnosti, ale také o rehabilitaci pachatelů. Alternativní tresty a opatření jsou diskutovaným tématem, na jedné straně leží fakt, že věznice se plní a náklady spojené s výkonem odnětí svobody jsou vysoké, na druhé straně je zde pocit neefektivnosti výchovného působení těchto trestů. Jako snaha řešit méně závažné trestné činy a další delikty se dostala do popředí možnost alternativních trestů, převážně v druhé polovině 20. století tento přístup nabral váhy. Nástup alternativního přístupu oproti nepodmíněnému odnětí svobody je úzce spojen s restorativní justicí, od které se odvozuje pohled na trestnou činnost jako konflikt, který je nutno řešit nežli jen trestat.¹⁷

Alternativní tresty představují reakci na růst zločinnosti, byly vyneseny otázky řešení tohoto problému a zdárným výsledkem bylo prosazení alternativních trestů ve větší míře. Alternativní tresty řeší celou škálu problémů, se kterými se společnost potýká, od odvrácení pachatelů od trestu odnětí svobody, čímž se snižuje stav populace vězněných a pomáhá tak proti jejich přeplnění, až po snížení recidivy díky svému pozitivnímu působení na pachatele skrz alternativní způsoby postupů při trestání vedoucí k nápravě a resocializaci, nahrazení škod obětí a další pozitivní efekty, kterým samotné trestání v rámci atributivní justice nedosáhne. Důvody pro alternativní tresty tak lze shrnout jako důvody ekonomické, týkající se nákladů na výkon trestu odnětí svobody dále důvody penitenciární příkladem tzv. kriminální infekce, která vyjadřuje nežádoucí vliv pobytu ve vězení dosahující i míry „nákazy“ kriminalitou mezi vězni, dalším důvodem je kompenzace tedy náhrada škody, kdy je oběť a její potřeby brána v potaz.¹⁸

Alternativní tresty a opatření představují moderní přístup v trestní politice, kdy se od ukládání tradičních trestů, jako je uvěznění nebo pokuty, odklání tím, že umožňují pachatelům zůstat v komunitě za dodržování určitých podmínek. Tyto tresty jsou účinné především tehdy, když je pachatel ochoten spolupracovat a souhlasí s jejich podmínkami. Velký důraz je zde kladen na zapojení komunity, například veřejně prospěšné práce vyžadují aktivní účast místního prostředí.

¹⁷ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Teoretik. Praha: Leges, 2011. 15 s. ISBN 978-80-87212-68-4.

¹⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přepracované vydání Praha: ASPI Publishing, 2004. 222-232 s. ISBN 80-7357-026-2.

Hlavní výhodou těchto alternativ je jejich schopnost přispívat k reintegraci pachatelů do společnosti. Namísto izolace či trestání kladou naopak důraz na podporu zodpovědnosti, rozvoj sociálních schopností a konfrontaci s důsledky jejich činů. Tyto tresty tak mají nejen odstrašující, ale i resocializační funkci.¹⁹

Uplatnění alternativních trestů závisí na existenci specializovaných organizací, především probačních služeb, které mají na starosti jejich organizaci, kontrolu a také podporu pachatelů. Tyto služby již tradičně dohlížely na pachatele, ale nyní mají rozšířenou roli, neboť spolupracují s různými institucemi na realizaci těchto opatření.²⁰

Dále jsou rozvíjeny speciální programy zaměřené na různé skupiny pachatelů, například programy prevence násilí, sexuálních deliktů nebo domácího násilí, které mají za cíl individuálně přistupovat k problémům pachatelů a podporovat jejich sociální začlenění.

Kromě toho byly vyvinuty i kombinované formy trestů, které nenahrazují tresty odnětí svobody úplně, ale představují jejich alternativu při výkonu krátkodobých trestů či při předcházejících opatřeních, jako jsou podmíněné tresty nebo domácí vazba. Tyto formy umožňují efektivnější resocializační proces, protože mohou být lépe přizpůsobeny individuálním potřebám pachatelů a prostředí.

Celkově je cílem těchto alternativních trestů nejen trestání, ale především podpora začlenění pachatelů zpět do společnosti, rozvoj jejich odpovědnosti a sociálních schopností, což má dlouhodobě přispět ke snížení recidivy a posílení sociální soudržnosti.

Alternativních opatření lze rozdělit na alternativní postupy realizované mimo trestní právo, tedy postupy právem blíže neupravené, jako například mediace a na alternativy v oblasti trestního práva, tedy upraveny právem procesním a hmotným. Alternativní opatření upravené trestním právem lze kategorizovat dle fází trestního řízení, kde je opatření aplikováno. Pro hmotněprávní alternativní opatření a to alternativní tresty a alternativy k potrestání a pro procesní alternativní opatření jsou to odklony v trestním řízení.

¹⁹ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých. Teoretik*. Praha: Leges, 2016. 21 s. ISBN 978-80-7502-131-1.

²⁰ STRÉMY, T., ed. *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, máj 2017. Teoretik*. Praha: Leges, 2017. 458-461 s. ISBN 978-80-7502-224-0.

Alternativní tresty lze také chápat jako základní jednotku alternativních opatření za předpokladu, že trestná činnost vyústí v uložení trestu po výroku o vině či případně v rámci odklonu v trestním řízení, ale zde je alternativní trest považováno za spíše výjimečný stav, kdy výrok o vině pronesen není a alternativní trest je tak realizován jen se souhlasem obviněného. Jak již bylo vyličeáno, alternativní tresty chápeme jako jakékoliv tresty mimo trest odnětí svobody. Z toho vyplývá, že do alternativních trestů patří trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, za určitých podmínek peněžitý trest a podmíněné odsouzení včetně podmíněného odsouzení s dohledem, propadnutí majetku, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti, vyhoštění. Lze také zahrnout ochranná opatření jako ochranné léčení nebo zabezpečovací detence mimo jiné.

V užším pojetí lze vymezit alternativní trest jako náhrada nepodmíněného trestu odnětí svobody, což by pak zahrnovalo pouze domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a podmíněné odsouzení včetně podmíněného odsouzení s dohledem. Tyto alternativní tresty se vyjadřují neslučitelností s trestem nepodmíněného odnětí svobody, to u peněžitého trestu jen za určitých podmínek, a jsou tak její pravou náhradou, jak napovídá již zmíněná charakteristika alternativních trestů. U věcí mladistvých se dále hovoří o dalším alternativním trestu tzv. trestnímu opatření, zde se jedná o peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu.

Alternativy k potrestání jsou jednou z kategorií alternativních opatření. Jsou ukládány v momentě, kdy je pachatel uznán za vinným soudem, ale zároveň není uložen žádný trest. Jedná se o střední cestu mezi alternativním trestem z trestního práva hmotného a alternativami procesními. Rozhodnutí soudu o neuložení trestu se projevuje jako upuštění od potrestání nebo podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, které reprezentují příslušně rozhodnutí definitivní a mezitímní.

Procesní alternativní opatření jinak řečeno odklon v trestním řízení, v jehož souvislosti je zastaveno trestní stíhání a zároveň za přítomného souhlasu obviněného dochází k jeho sankcionování. Toto opatření slouží jako úleva soudům, které tak nemusí jednat o tak velkém počtu trestních řízení, je to také individuální přístup k řešení trestu, je proto na míru tvořen pro obviněného a oběť, tím je také opatření zaměřeno na náhradu škod a za dostiučinění pro oběti trestného činu. Existují 4 druhy takového odklonu, podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního

stíhání a podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, které je používáno specificky v rámci zkráceného přípravného řízení, jde tak o řízení proti mladistvým.

Výchovná opatření jako poslední kategorie alternativních opatření je velmi specifická a to tím že jsou aplikovány v soudnictví ve věcech mladistvých, je možné je použít v průběhu trestního řízení ale pouze se souhlasem mladistvého. Pokud je souhlas je možné výchovné opatření realizovat, cílem je tak působit výchovným způsobem na mladistvého, směrem k nápravě chování. Tato opatření jdou za cílem vytvořit podmínky pro sociální a duševní rozvoj mladistvých s důrazem na správnou míru rozsahu a intenzity opatření dle stupně rozumového a mravního vývoje mladistvého spolu s uvážením jeho charakteru, vlastností, povahy a temperamentu, k jeho rodinné a ekonomické situaci a vzhledem na možné škodlivé působení na mladistvého, které by mohlo vést k návratu k trestné činnosti.^{21, 22, 23}

Výkon alternativních trestů má zpětnou vazbu od probačního úředníka, který se ujistí o dodržování podmínek. Hlavním cílem je, aby ti, kteří podstupují alternativní tresty, měli možnost prožít pozitivní změny a vyhnout se negativnímu chování, které by mohlo vést k recidivě kriminality. V návaznosti na výkon alternativních trestů lze zmínit Probační a mediační službu, která vykonává dohled nad výkonem alternativních sankcí.

²¹ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Teoretik. Praha: Leges, 2011. 30-33 s. ISBN 978-80-87212-68-4.

²² ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016. 138 s. ISBN 978-80-7502-131-1.

²³ HRČKA, M. *Sociální deviace. Základy sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2001. 212-220 s. ISBN 80-85850-68-0.

4 Restorativní justice a resocializační programy

„Restorativní justice je takový způsob řešení následků trestné činnosti, který se primárně orientuje na náhradu způsobené újmy, obnovu narušených vztahů, oslovení příčin trestné činnosti a na integraci oběti a pachatele zpět do společnosti. Řešení dané věci se nejlépe dosahuje společně za pomoci vzájemného dialogu a aktivní účasti přímých účastníků, osob na jejich podporu a dotčených komunit, případně osob dalších.“²⁴

Restorativní justice se v posledních desetiletích vyzdvihla jako důležitý koncept v oblasti trestního práva. Tento přístup, který se soustředí na obnovu narušených vztahů a reparaci škod, které trestná činnost způsobila, se postupně stává klíčovým prvkem v souvislosti s transformací tradičního pojetí trestního řízení.

Restorativní justice jako koncept začala získávat na významu od osmdesátých let 20. století, kdy odborníci a praktici z oblasti trestního práva začali prosazovat potřebu nového pohledu na trestné činy. Trestný čin by totiž neměl být vnímán pouze jako porušení zákona, ale především jako konflikt mezi jednotlivci, který vyžaduje proaktivní přístup k jeho řešení. Podle odborných studií je cílem restorativní justice nezaměřovat se pouze na potrestání pachatele, ale také na reparaci vzniklých škod a obnovení důvěry mezi obětí a pachatelem. Tento přístup vnáší do oblasti trestního práva lidský rozměr, který zdůrazňuje význam porozumění a dialogu.

Restorativní justice se zaměřuje na několik klíčových cílů a principů, které mají za úkol podpořit participaci všech zúčastněných stran - obětí, pachatelů i komunit. Mezi hlavní cíle patří vytvoření prostoru pro aktivní zapojení všech zúčastněných, kde se mohou sdílet pocity, potřeby a očekávání. Důraz je kladen na uznání a nápravu způsobené újmy, stejně jako na podporu otevřeného a upřímného dialogu mezi oběťmi a pachatel. Participace je tedy zásadním prvkem, který podporuje komunitní soudržnost a vzájemné porozumění.

V České republice se restorativní justice začala intenzivněji implementovat po roce 2019, kdy byl zahájen projekt „Restorative Justice: Strategies for Change“. Ten

²⁴ ŠČERBA, F., ed. *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018. 350 s. ISBN 978-80-88266-15-0.

vedl k vytvoření Národní strategie restorativní justice pro období 2021–2024, která stanovuje jasné cíle a závazky pro efektivní využití restorativní justice v rámci českého právního systému. Mezi významné programy, které realizuje Probační a mediační služba, patří například restorativní konference. V roce 2022 se mediace uskutečnila v 833 případech, což znamená od roku 2021 85,9 % nárůst, demonstruje to rostoucí zájem o restorativní přístup k trestné činnosti v českém prostředí.

Přínosy restorativní justice považujeme za ty, které se projevují jak na psychologické úrovni obětí, tak na sociální dynamice komunit. Výzkumy ukazují, že účast na restorativních programech může významně snížit symptomy posttraumatického stresu a úzkosti u obětí, což pomáhá obnovit jejich psychickou stabilitu. Dále, princip obnovy narušených vztahů a reparace škod přispívá k reintegraci pachatelů do společnosti a snížení recidivy, což má kladný dopad na celkovou bezpečnost v komunitě. Tím, že restorativní přístupe nabízí prostor pro porozumění a empatii, vytváří se šance na skutečné smíření a uzdravení mezi oběťmi a pachateli.

I přes řadu pozitivních aspektů existují i výzvy, které je nutno oslovit. Zajištění dostupnosti restorativních programů pro široké spektrum trestných činů a různých fází trestního řízení zůstává zásadním problémem. Dále se objevují obavy ze strany odborné veřejnosti a společnosti o vhodnost aplikace restorativní justice v případech závažných trestných činů, jako jsou například sexuálně motivované trestné činy nebo trestné činy páchané na dětech. Kromě toho je potřeba udržet rovnováhu mezi trestními sankcemi a restorativními opatřeními během soudních procesů, což může vyžadovat komplexní přehodnocení stávajících právních norem a praktik v trestním právu.²⁵

Restorativní justice je založena na tradičním pohledu na zločin, který odpovídá „dobrému selskému rozumu“. I když se v různých kulturách tento pohled vyjadřuje různě, jeho jádro je společné pro většinu tradičních společností. Lidé s evropskými kořeny se s tímto chápáním mohli setkat u svých předků nebo rodičů. Podstatou je, že trestný čin je vnímán jako narušení lidské integrity a mezilidských vztahů, které zároveň vytváří povinnosti a závazky. Hlavním úkolem je vztahy napravit a dát věci do pořádku.

²⁵ MASOPUST ŠACHOVÁ, P., ŘEHÁKOVÁ, T., VAŇKÁTOVÁ, L. *Příručka pro českou restorativní praxi*. [Praha]: Institut pro restorativní justici, 2024. 11-53 s. ISBN 978-80-11-04566-1. Dostupné také z WWW: <<https://restorativni-justice.cz/wp-content/uploads/2024/03/Prirucka-pro-ceskou-restorativni-praxi.pdf>>.

Vztahy jsou základem vzniku vzájemných závazků a odpovědnosti. Proto je kladen důraz na omluvu a nápravu poškozených vztahů, což je zde hlavní povinnost pachatele. Tento pohled na propojenost lidí však rozšiřuje pojetí: povinnosti a závazky nejsou jen mezi jednotlivci, ale i širší komunitou, která pachatele obklopuje.

Jinými slovy, restorativní přístup žádá, aby do procesu obnovy vztahů a „lечения“ byli zapojeni všichni – poškození, pachatelé i komunita. Tento pohled se od formálního právního pojetí trestného činu liší, protože klade důraz na uzdravení a obnovu vztahů spíše než jen na trestní sankci.

Restorativní přístupy často kladou důraz na zprostředkování kontaktu mezi poškozeným a pachatelem. Mezi hlavní modely patří konference mezi obětí a pachatelem, rodinné skupinové konference a tzv. kruhy. Někdy se různé modely kombinují nebo používají v rámci jednoho případu, například přípravné setkání před hlavní konferencí nebo „trestním kruhem“. Všechny tyto modely mají společné prvky – zahrnují kontakt mezi klíčovými účastníky konfliktu, často s cílem obnovit vztahy a napravit škody. Pokud není možné nebo vhodné setkání uskutečnit osobně, lze kontakt nahradit dopisy, videonahrávkami nebo jinými způsoby, přičemž preferováno je osobní setkání tváří v tvář.

Facilitátor, jakýsi zprostředkovatel, který celý proces vede, má za úkol dohlížet na průběh a vyvažovat zájmy všech účastníků. Na rozdíl od arbitrů, kteří rozhodují o výsledku, facilitátor pomáhá stranám prozkoumat fakta, vyjádřit pocity a hledat dohody. Účast je vždy dobrovolná a je podmíněna tím, že pachatel přizná alespoň část své zodpovědnosti. Pokud pachatel vinu odmítá, konference se obvykle neuskuteční. Často se na něj klade tlak, aby se s poškozenými setkal, přestože je takové setkání pro některé velmi obtížné či děsivé.

V méně závažných případech může být podnět k uspořádání takové konference vznesen komunitou, školou nebo náboženskou organizací, nebo i samotnými účastníky konfliktu. Častěji však o postoupení případu rozhodují orgány činné v trestním řízení, například policie, státní zástupce, soud nebo věznice. V některých případech může soud vzít výsledek konference v potaz při stanovování trestu nebo dokonce nařídit, že část škody bude nahrazena prostřednictvím restorativní dohody, která se stane součástí rozsudku či probačního příkazu.

Celkově lze říct, že restorativní přístupy kladou důraz na aktivní zapojení všech stran do procesu odpuštění, nápravy a prevence budoucích konfliktů, přičemž je klíčové, aby účast byla dobrovolná a vedená tak, aby podporovala spravedlivé a udržitelné řešení konfliktu.^{26, 27}

V restorativní justici hrají velkou roli resocializační programy jinak známé jako reintegrační programy. Nejvíce rozšířeným programem je mediace což napovídá angažovanosti PMS, která mediaci zprostředkovává. PMS je hlavním provozovatelem resocializačních programů, existují neziskové organizace, které fungují samostatně, některé spolupracují s PMS, převážně však fungují programy v rámci jednotlivých středisek PMS. Na vzdor tomu, že mediace je tak rozšířenou formou programů v restorativní justici není tak zcela upravena v legislativě, to je obdobný problém pro restorativní přístupy celkově. Snaha proniknout do více strukturované formy realizace pomoci pachatelům a obětem díky resocializačním programům je zadržována nenávazností výsledků aplikace programů a procesní a hmotněprávní stránky trestního řízení.²⁸

4.1 Resocializační programy a možnosti reintegrace pachatelů

Resocializačním programem je jakýkoliv program, jenž používá restorativní postupy směřující k restorativním výsledkům. Resocializační programy zahrnují různorodé aktivity, které pomáhají pachatelům zlepšit jejich schopnosti a kompetence, jako jsou školení dovedností, terapie a mentoring. Umožňují tak pachatelům lépe se integrovat do společnosti.

Možnosti reintegrace pachatelů zahrnují kombinaci individuálního poradenství, vzdělávacích programů a pracovních příležitostí, které nabízejí pachatelům cestu k úspěšnému návratu do společnosti. Takovéto programy lze rozdělit do tří kategorií:

Alternativní nebo odklonné programy

Cílem těchto programů většinou je poskytnout alternativu k uložení trestu, anebo případ v některé fázi trestního stíhání nebo trestního soudního řízení, která následuje po odsouzení, odklonit. Státní zástupci mohou případ postoupit jinam, odložit výkon trestu

²⁶ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 26-34 s. ISBN 80-902998-1-4.

²⁷ MASOPUST ŠACHOVÁ, P. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. 135-137 s. ISBN 978-80-7400-756-9.

²⁸ MASOPUST ŠACHOVÁ, P. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. 57-61 s. ISBN 978-80-7400-756-9.

a s konečnou platností jej, pokud byl uspokojivě vyřešen, zastavit. Soudce má možnost případ postoupit restorativní konferenci, aby reagovala na některou část rozsudku, například na požadavek odškodnění. V některých případech se soudce a státní zástupce mohou zúčastnit kruhu, jehož cílem je dosáhnout rozsudku "šitého na míru" potřebám oběti, pachatele a komunity.

Léčebné nebo terapeutické programy

Stále více restorativních programů, například konferencí, bývá rozvíjeno v případech té nejzávažnější trestné činnosti násilných přepadení, dokonce znásilnění a vražd. V těchto případech je pachatel většinou ve vězení.

Tyto programy zprostředkování kontaktu zpravidla neusilují o ovlivnění konečného rozhodnutí ve věci.

Takové kontaktní programy jsou koncipovány tak, aby účast či neúčast neovlivnila výsledek případu. Pachatelé často výslovně souhlasí s tím, aby jejich participace v procesu nebyla zahrnuta do žádosti o propuštění na paroli nebo žádosti o milost. Jsou-li takové programy vhodně připraveny a mají-li odpovídající strukturu, jsou velmi vlivné. Představují pozitivní zkušenost pro oběť i pachatele, přičemž nezáleží na tom, kdo je inicioval.

Ne všechny programy v této kategorii zahrnují přímý kontakt mezi poškozeným a pachatelem daného trestného činu. Některé programy fungují spíše jako forma rehabilitace pachatele se zaměřením na poškozeného. Během programu jsou pro pachatele vytvořeny takové podmínky, aby porozuměli tomu, co spáchali, a vzali za to na sebe zodpovědnost. Součástí procesu mohou být tzv. panely pro poškozené, kde poškození dostanou příležitost vyprávět pachatelům svůj příběh. Další programy nabízejí smíšená setkání, semináře ve věznicích určené obětem, pachatelům a někdy též členům komunity, kde společně přemítají o různých tématech a otázkách, s cílem užitku pro všechny zúčastněné.

Programy po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Tato oblast restorativních programů souvisí s přechodnou fází po propuštění pachatele z výkonu trestu. V „Domech na půl cesty“ i ve vězeních jsou rozvíjeny programy, které reagují na újmu způsobenou poškozenému, usilují o posílení

odpovědnosti pachatele s cílem pomoci oběma stranám při návratu pachatele zpět do společnosti.

Kruhy podpory a odpovědnosti sdružují okruh osob jak bývalých pachatelů, členů komunity i obětí podobných trestných činů-nejen za účelem tyto pachatele podpořit, ale také je učinit zodpovědnými.

Alternativní nebo odklonné programy mají jako hlavní cíl nabídnout alternativu k retributivnímu trestu nebo odklonit případ v průběhu trestního řízení. Státní zástupci mohou případ odložit nebo jej postoupit jinam, například na restorativní konferenci, která může reagovat na určité části rozsudku, například odškodnění. Soudci a zástupci mohou využít kruhy k vytvoření „na míru šitého“ rozsudku, který lépe odpovídá potřebám oběti, pachatele i komunity.

Léčebné nebo terapeutické programy jsou stále častější ve vážnějších případech násilných trestných činů, jako jsou znásilnění nebo vraždy, kdy je pachatel často ve vězení. Cílem není ovlivnit rozhodnutí soudu, ale poskytnout pachatelům možnost porozumět svému činu, vzít za něj zodpovědnost a zlepšit jejich chápání dopadu na oběť. Často zahrnují setkání, kde mají oběti příležitost sdílet svůj příběh, a programy, které integrují oběti, pachatele i členy komunity do společných seminářů nebo diskuzí. Ne všechny tyto programy spočívají v přímém kontaktu, některé se zaměřují na rehabilitaci pachatele nebo na vzdělávání obětí.

Programy po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se zaměřuje na podporu pachatelů po jejich návratu do společnosti, například v již zmíněných „domech na půl cesty“ nebo v programech v rámci věznic. Cílem je posílit odpovědnost pachatelů a pomoci jim začlenit se zpět do komunity.

Celkově lze říci, že cíle těchto modelů se liší podle toho, jestli jde o odklon od trestu, o terapii nebo o podporu po výkonu trestu, přičemž každý z nich má specifický přístup k řešení konfliktu, nápravě a prevenci budoucí recidivy.^{29, 30}

²⁹ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 35-37 s. ISBN 80-902998-1-4.

³⁰ MASOPUST ŠACHOVÁ, P. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. 190- s. ISBN 978-80-7400-756-9.

4.1.1 Uplatnění programů pro Probační a mediační službu

Probační a mediační služba implementuje různé programy, které se zabývají specifickými potřebami pachatelů. Tyto programy zahrnují terapie, skupinovou podporu, profesní přípravu a vzdělávací aktivity, které přispívají k odpovědnosti a angažovanosti pachatelů. Pomáhají nejen při prevenci recidivy, ale také při zlepšení kvality jejich života a vzájemných vztahů ve společnosti.

Na základě vyhodnocení rizik a potřeb může probační pracovník doporučit pachatelům zapojení do různých programů, například resocializačních, terapeutických nebo rekvalifikačních. Také jim může pomoci s překážkami, které jim brání v úspěšném začlenění zpět do společnosti. Na rozdíl od trestu odnětí svobody přitom odsouzený zůstává ve svém přirozeném prostředí, což mu umožňuje udržet kontakt s rodinou a přáteli, a vyhýbá se tak negativním dopadům vězení. Běžné a normální životní podmínky mají velký vliv na to, zda člověk svoji kriminální kariéru ukončí a to tím, že si například najde práci, vstoupí do stabilního vztahu nebo založí rodinu. Probační práce, která respektuje tento širší přístup a považuje odsouzeného za hlavního aktéra své vlastní změny, může být účinným, i když méně přímým, nástrojem snižování recidivy.³¹

Programy spojené s probací lze kategorizovat dle cílených skupin, pro dospělé nebo mladistvé pachatele, také mohou zaměřovat pouze na určitou skupinu pachatelů, jako jsou prvopachatelé, recidivisté, uživatelé drog, agresivní pachatele, řidiči apod.

Speciálním typem programů jsou programy pro mladistvé a to z důvodu unikátní pozice, kterou mladiství v trestním odvětví zastupují. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže definují tento program. Chápeme je jako programy tzv. sociálního výcviku, psychologického poradenství, programy zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělání a další programy cílené k rozvoji sociálních a osobnostních dovedností mladistvého.

Program pro mladistvé je schvalován ministerstvem spravedlnosti. Soud pro mládež a státní zástupce může uložit mladistvému povinnost účastnit se probačnímu programu, pokud je určen vhodný program pro potřeby mladistvého a v zájmu společnosti. Mladistvému je dán seznam s obsahem programu a mladistvý po seznámení

³¹TOMÁŠEK, J., HÁKOVÁ, L., KOSTELNÍKOVÁ, Z. *Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. 9 s. ISBN 978-80-7338-183-7. Dostupné také z WWW: <<https://www.iksp.cz/probace-a-jeji-efektivita-pohledem-pachatelu-verejnosti-a-medii>>.

s ním odsouhlasí podrobení se danému programu. Dohled nad výkonem takového programu je přidělen probačnímu úředníkovi. Ten o ukončení a průběhu probačního programu podá bez zbytečného odkladu zprávu soudu pro mládež nebo státnímu zástupci, podle toho kdo program mladistvému uložil. Soud pro mladistvé nebo v přípravném řízení státní zástupce mohou uložit probační program, pouze se souhlasem mladistvého, souhlas lze až do pravomocného skončení řízení odvolat prohlášením.³²

Probační programy pro mladistvé jsou v ČR zaměřeny nejvíce na posilování právního vědomí mladistvých, na uvědomění, na zvládání agrese, násilí a závislostí dále na rozvoj finanční gramotnosti a na rozvoj svých pracovních dovedností a svého vzdělání. Je zde snaha aktivně zasahovat do života mladistvých a ovlivňovat tím jejich chování za cílem dosažení určitých změn ve zmíněných oblastech osobního rozvoje mladistvých.³³

³²VETEŠKA, J., FISCHER, S. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020. 146 s. ISBN 978-80-271-0731-5

³³ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých. Teoretik*. Praha: Leges, 2016. 91 s. ISBN 978-80-7502-131-1.

5 Výzkum: dotazníkové šetření

Praktická část bakalářské práce bude zaměřena na vyhodnocení odpovědí vycházející z dotazníku s kombinací uzavřených ale převážně otevřených otázek určené pro pracovníky PMS, specificky vedoucí středisek, kteří zůstanou anonymní. Dotazník byl vytvořen za pomoci webové aplikace „Formuláře Google“, který byl rozeslán všem vedoucím středisek PMS ČR, celkem odpovědělo 42 respondentů z oslovených 76. Dotazník byl zaměřen na názory respondentů k otázkám rozdělených tematicky do sekcí „Obecné otázky k probaci a mediační službě“ pro otázky 1-3, „Efektivita probace a reintegrace pachatelů“ pro otázky 4-9, „Resocializační programy v restorativní justici“ pro otázky 10-14 a „Uplatnění restorativní justice v praxi PMS“ pro otázky 15-18.

Otázek bylo celkem 18, z nichž bylo 3 uzavřených a 15 otevřených. Každá otázka byla graficky vyobrazena, u otevřených otázek byly zvoleny kategorie, které byly k odpovědím přiřazeny, v některých spadali odpovědi do více jak jedné kategorie. Všechny odpovědi byly vyjádřeny procentuálním podílem, který zaujaly z celkového počtu odpovědí (42). U otevřených otázek tak v některých případech vzniká větší počet zaplněných kategorií než je reálný počet vyplněných dotazníků, právě proto, že jedna otevřená otázka může spadat hned pod několik kategorií. Krom grafického vyobrazení výsledků bude v praktické části i jejich analýza, zvlášť u otevřených otázek, u kterých je nutné vysvětlit, co kategorie znamenají a jaké typy odpovědi pod kategorie spadají, jakožto kategorie samotné nejsou dostačujícím indikátorem názoru respondentů.

5.1 Stanovení hypotéz

H1: Nelze zcela jistě předem odhadnout, zda bude pomoc pachateli nabízená pracovníky PMS přínosná.

H2: Největší podíl pachatelů účastněných na spolupráci s PMS budou recidivisté.

H3: Názory ohledně efektivity probace budou převážně pozitivní.

H4: Největší překážka práce s pachateli bude jejich motivace.

H5: Nástroje PMS nejsou samostatně dostačující k nápravě pachatelů.

H6: Míra recidivy pachatelů, kteří prošli spoluprací s PMS, bude dle názorů dotazovaných převážně větší jak 50%.

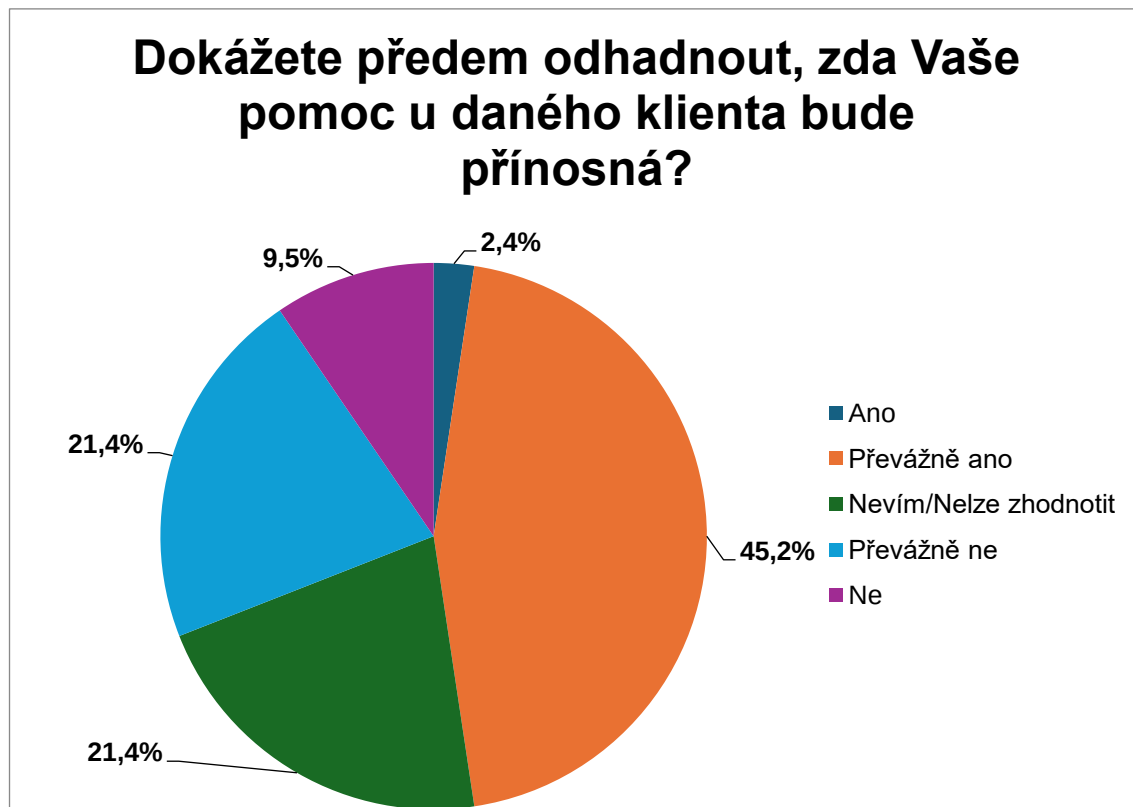
H7: Největší problém implementace resocializačních programů je jejich dostupnost.

H8: Dotazovaní budou vnímat převážně pozitivní pohled pachatelů na spolupráci s PMS.

H9: Nejvíce rozšířené programy nabízené PMS budou ty se zaměřením na mladistvé.

6 Analýza a interpretace výsledků

Graf 1 - Otázka č. 1: Dokážete předem odhadnout, zda Vaše pomoc u daného klienta bude přínosná?³⁴

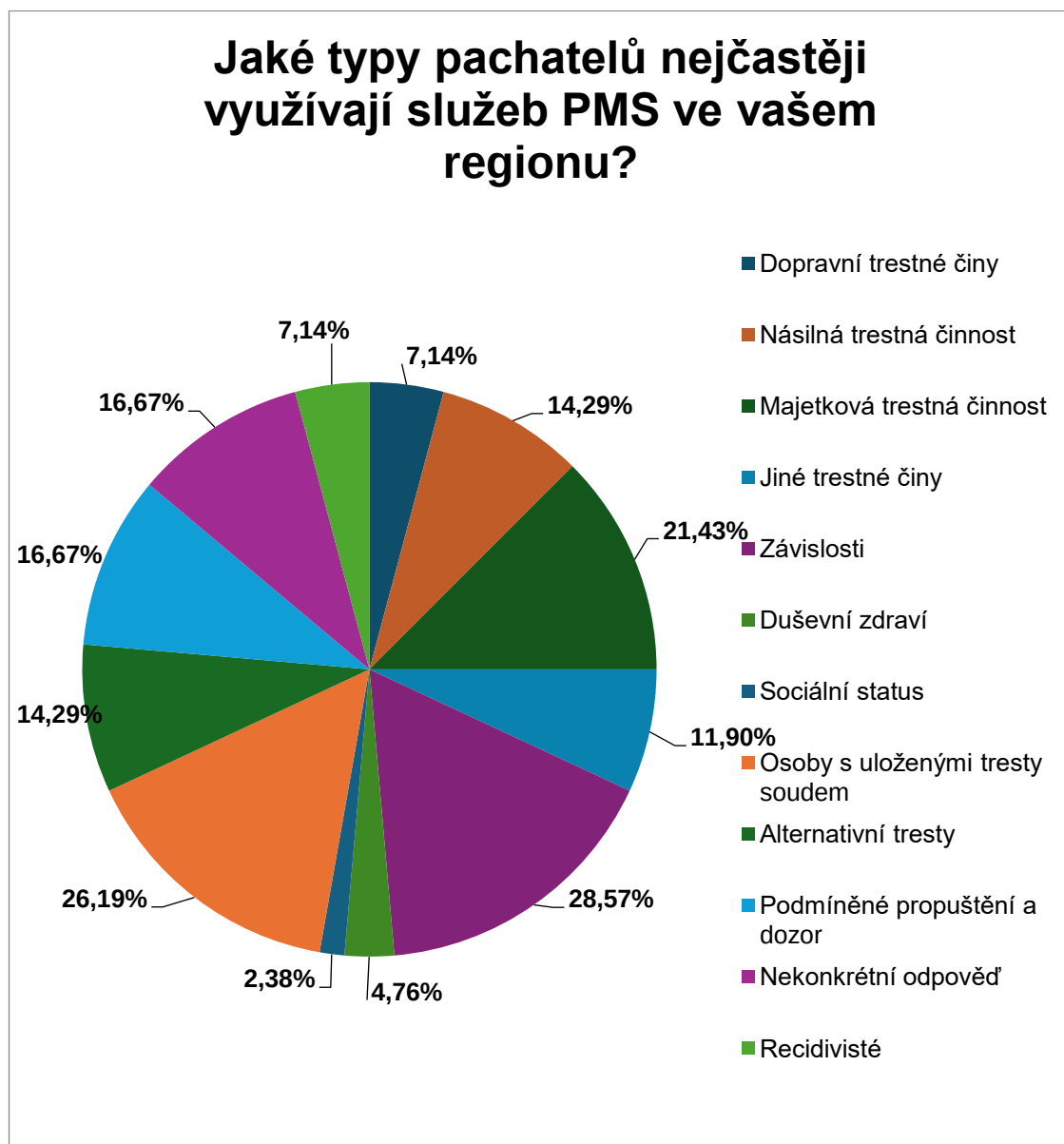

Graf č. 1 reprezentuje procentuální výčet odpovědí na první otázku dotazníku „Dokážete předem odhadnout, zda Vaše pomoc u daného klienta bude přínosná?“. V počtu 1 (2,4%) ano, 19 (45,2%) převážně ano, 9 (21,4%) nevím/nelze zhodnotit, 9 (21,4%) převážně ne, 4 (9,5%) ne.

Z grafu je názorně vidět, že většina dotazovaných vedoucích středisek PMS si je převážně jista své schopnosti předem odhadnout zda bude jejich pomoc u daného klienta přínosná a to v počtu 19 tedy 45,2% všech dotazovaných s odpovědí „Převážně ano“. Zajímavý je stejný poměr odpovědí „Nevím“ a „Převážně ne“, které každý s 21,4% dohromady dělají porovnatelně stejný počet jako odpověď „Převážně ano“. Takovýto rozdíl značí, že názory na otázku č. 1 nejsou nijak extrémní a spíše se drží jakési střední hranice s převažujícím pozitivním náhledem. To je více podpořeno nízkým počtem odpovědí v absolutním pozitivu s počtem 1 (2,4%) odpovědi „Ano“ a s počtem pouhých 4 (9,5%) s odpovědi „Ne“.

³⁴ Vlastní zdroj

Graf 2 - Otázka č. 2: Jaké typy pachatelů nejčastěji využívají služeb PMS ve vašem regionu?³⁵

Graf č. 2 reprezentuje, s jakými typy pachatelů se dotazovaní nejčastěji setkávají.

Dopravní trestné činy 3 (7,14%), násilná trestná činnost 6 (14,29%), majetková trestná činnost 9 (21,43%), jiné trestné činy 5 (11,90%), závislosti 12 (28,57%), duševní zdraví 2 (4,76%), sociální status 1 (2,38%), osoby s uloženými tresty soudem 11 (26,19%), alternativní tresty 6 (14,29%), podmíněné propuštění a dozor 7 (16,67%), nekonkrétní odpověď 7 (16,67%), recidivisté 3 (7,14%).

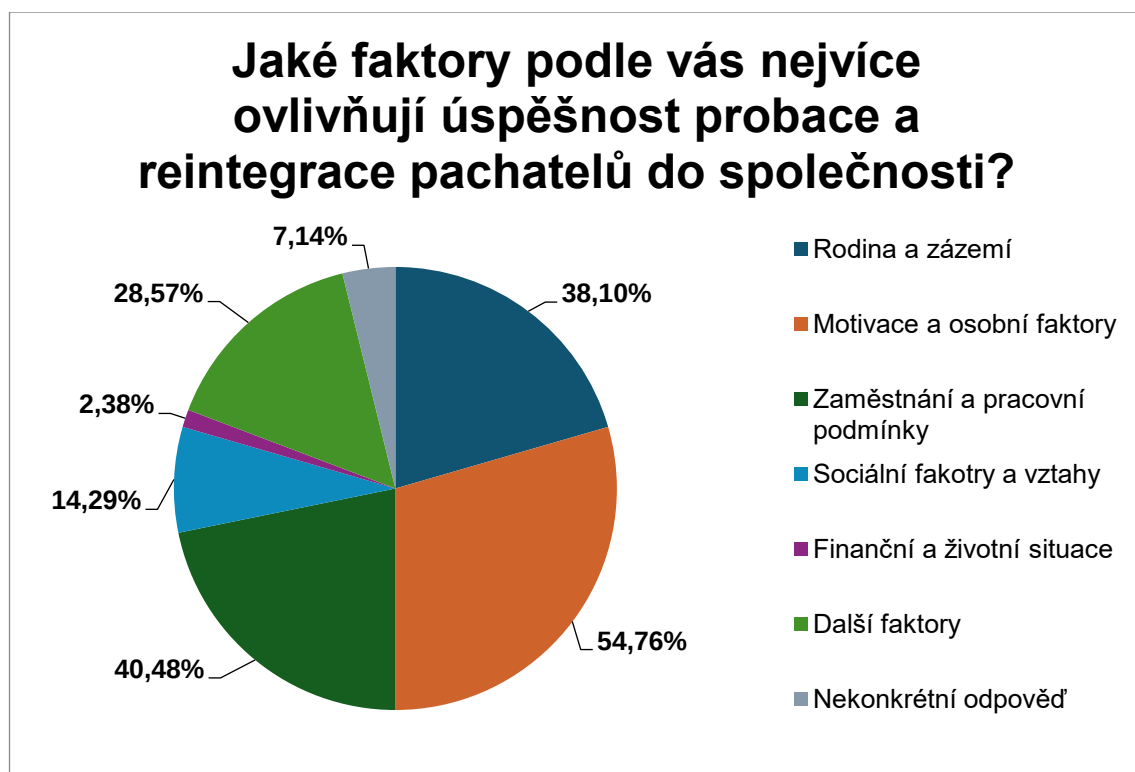
Z grafu je vidět velká škála kategorií typů pachatelů, se kterými se pracovníci PMS setkávají. Největší podíl zastupují závislosti. V odpovědích byli nejvíce zmíněni

³⁵ Vlastní zdroj

uživatelé OPL a alkoholici s 28,57%. Další výrazný zástupce jsou odpovědi typu „Osoby s uloženými tresty soudem“ objevující se v 26,16% odpovědí. Odpovědi tohoto typu se dají shrnout jako ti, kteří mají soudem uložený alternativní trest, jehož kontrolou je PMS pověřena, nebo ti, s nimiž možnost uložení nějakého alternativního trestu předjednávali eventuálně, u nichž je zvažován některý z odklonů v trestním řízení. Pointa těchto odpovědí je, že pachatelé jsou PMS přiřazeni soudním rozhodnutím s výjimkou přípravného řízení, tedy před meritorním rozhodnutím orgány činné v trestním řízení, z většiny se jedná o prvopachatele na doporučení policie nebo obhájce. Na tuto odpověď navazují alternativní tresty 6 (14,19%), podmíněné propuštění a dozor 7 (16,67%), které byly taktéž specificky zmíněny.

Dopravní trestné činy obecně dopravní nehody se vyskytují pouze ve 3 (7,14%) instancích na skrz všechny odpovědi. Násilná trestná činnost 6 (14,29%) zahrnuje z velké části domácí násilí. Majetková trestná činnost 9 (21,43%) zahrnuje zloděje a různé podvody. Mezi jiné trestné činy 5 (11,90%) patří maření úředního rozhodnutí, neplnění vyživovací povinnosti, porušení zákazu, nedbalostní trestní věci. Duševní zdraví 2 (4,76%) zahrnuje dva pojmy a to „Agresivní psychopat“ (nesocializovaný agresor) a „Konformní mormon“ (konformnost, těžkopádnost až tupost a podřídivost), dle odpovědí se jedná o pachatele s psychiatrickou diagnózou klienti. Sociální status 1 (2,38%) hovoří o těch, co jsou sociálně vyloučeni. Nekonkrétní odpověď 7 (16,67%) značí názor, že nelze jistě na otázku odpovědět. Recidivisté se objevují pouze ve 3 (7,14%) ze všech odpovědí.

Graf 3 - Otázka č. 3: Jaké faktory podle vás nejvíce ovlivňují úspěšnost probace a reintegrace pachatelů do společnosti?³⁶

Graf č. 3 vyobrazuje, jaké faktory se dotazovaní domnívají, že nejvíce ovlivňují úspěšnost probace a reintegrace.

Rodina a zázemí 16 (38,10%), motivace a osobní faktory 23 (54,76%), zaměstnání a pracovní podmínky 17 (40,48%), sociální faktory a vztahy 6 (14,29%), finanční a životní situace 1 (2,38%), další faktory 12 (28,57%), nekonkrétní odpověď 3 (7,14%).

Podle názorů respondentů je nejdůležitějším faktorem motivace a osobní faktory pachatelů v počtu 23 (54,76%). Osobnostní charakteristika klienta, jeho ochota spolupracovat, motivace ke změně, pevná vůle a rozhodnutí znovu nepáchat, jejich postoj k trestné činnosti jako uvědomění chyb z minulosti, nutnost ochoty klienta na sobě pracovat.

Hned na druhém místě je zaměstnání a pracovní podmínky v počtu 17 (40,48%), které je přímo navázané na finanční a životní situace pachatelů v odpovědích zastoupena 1 odpovědí (2,38%). Finanční a životní situace je sice specificky zmíněna jen jednou, avšak odpovědi ohledně zaměstnání a pracovních podmínek na finanční situaci přirozeně odkazuje. Je zdůrazněno potřeby zajistit a udržet si nějakou formu

³⁶ Vlastní zdroj

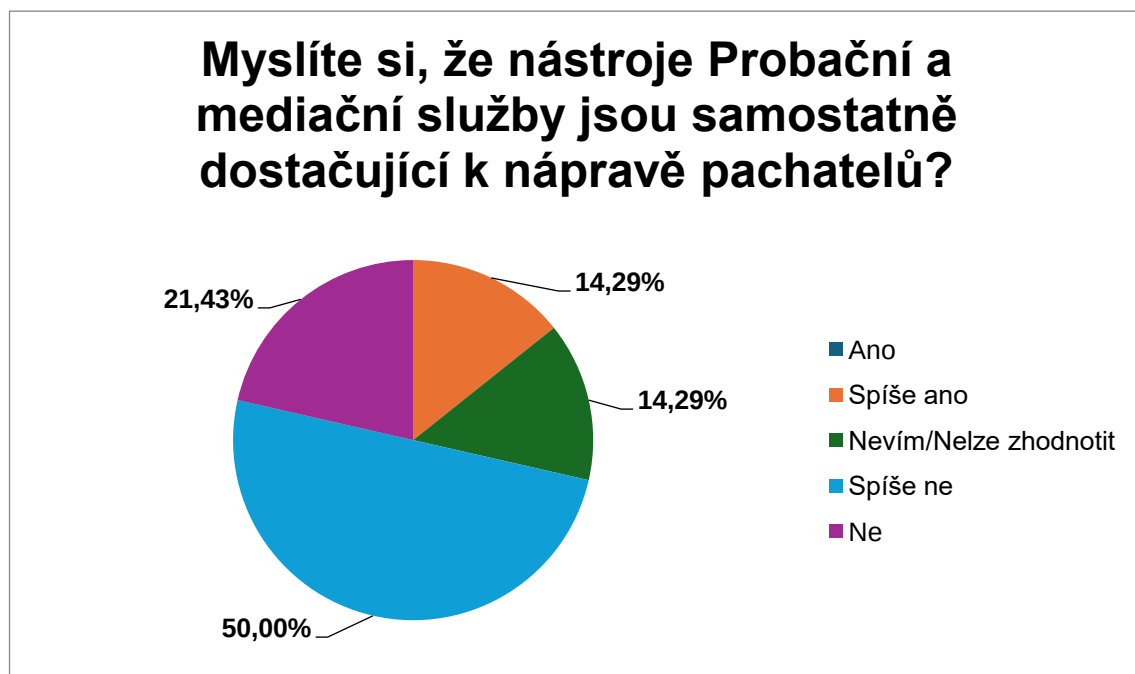
zaměstnání, bez kterého je recidiva o mnoho pravděpodobnější, také zde hraje roli zadluženost pachatelů. Aktuální situace na trhu práce má tak velký vliv na úspěšnost pachatele, je také nutno brát v potaz ochota zaměstnavatele zaměstnat někoho s trestní minulostí, což ztěžuje návrat a začlenění do pracovního života.

Rodina a zázemí se objevuje v počtu 16 (38,10%), jak již název kategorie napovídá, je důležité mít určitou podporu i mimo PMS, jako je rodina a pevné zázemí, stabilní podpůrná struktura, zajištěné bydlení. Na to navazují sociální faktory a vztahy 6 (14,29%), které se zaměřují na vztahy mimo rodiny, jako přátelé a různé podpůrné skupiny, vliv partnera/partnerky.

Další faktory 12 (28,57%) zahrnují důvěru a dobrý vztah s probačním úředníkem, časová kapacita pro práci s konkrétním klientem, otevřená komunikace během spolupráce, věk klienta náhled pachatele na spáchanou trestnou činnost, abstinence od OPL a alkoholu, a další odborná pomoc mimo PMS.

Nekonkrétních odpovědí je pouze 3 (7,14%).

Graf 4 - Otázka č. 4: Myslíte si, že nástroje Probační a mediační služby jsou samostatně dostačující k nápravě pachatelů?³⁷

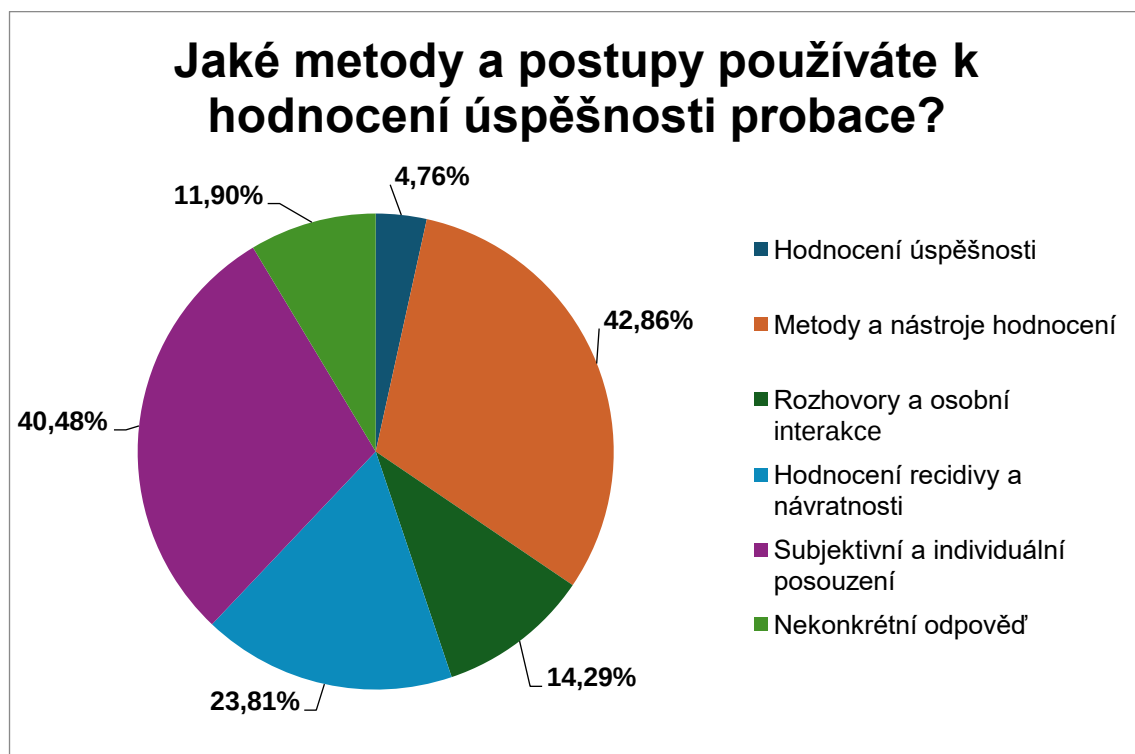
Graf č. 4 ukazuje na poměr názorů ohledně efektivity PMS v izolaci od jiných forem podpory a spolupráce s pachateli.

³⁷ Vlastní zdroj

Ano 0 (0,00%), spíše ano 6 (14,29%), nevím/nelze rozhodnout 6 (14,29%), spíše ne 21 (50,00%), ne 9 (21,4%).

Z grafu je vidět, že názory se z poloviny shodují na tom, že není možno použít nástroje PMS a očekávat, že budou samy o sobě efektivní k nápravě pachatele, tento názor je převažující. Absolutní zavržení možnosti použít nástroje PMS samostatně jako efektivní možnost práce s pachateli je v počtu 9 (21,4%). Dohromady tak značí, že je nutno další kroků mimo PMS k nápravě pachatelů. Ve stejném počtu 6 (14,29%) se sešli odpovědi „Nevím/nelze rozhodnout“ a „Spíše ano“. Někteří tedy vidí práci PMS jako dostačující, avšak je jich výrazná menšina oproti názoru negativnímu. Absolutně pozitivní názor nevyjádřil žádný z respondentů.

Graf 5 - Otázka č. 5: Jaké metody a postupy používáte k hodnocení úspěšnosti probace? ³⁸

Graf č. 5 vyobrazuje, jakým způsobem dotazovaní hodnotí úspěšnost své práce.

Hodnocení úspěšností 2 (4,76%), metody a nástroje hodnocení 18 (42,86%), rozhovory a osobní interakce 6 (14,29%), hodnocení recidivy a návratnosti 10 (23,81%), subjektivní a individuální posouzení 17 (40,48%), nekonkrétní odpověď 5 (11,90%).

³⁸ Vlastní zdroj

Metody a nástroje hodnocení 18 (42,86%), zahrnují probační plán dohledu, kontrola spisů, intervizi, SARPO, hodnocení rizik, vlastní zkušenost pracovníků, individuální konzultace s klientem na téma, co se mu daří, co nikoliv, s čím by potřeboval pomoci atd. tedy průběžná analýza rizik a potřeb, pravidelné hodnocení spolupráce, porovnávání statistik, výzkum v dané oblasti vedený IKSP (Institut pro kriminologii a sociální prevenci).

Hodnocení úspěšností 2 (4,76%), značí odpovědi, které jako hodnocení úspěchu vidí úspěšná projití zkušební dobou a odklonění klienta od další trestné činnosti v době výkonu probace. Následně již klienty PMS nesleduje.

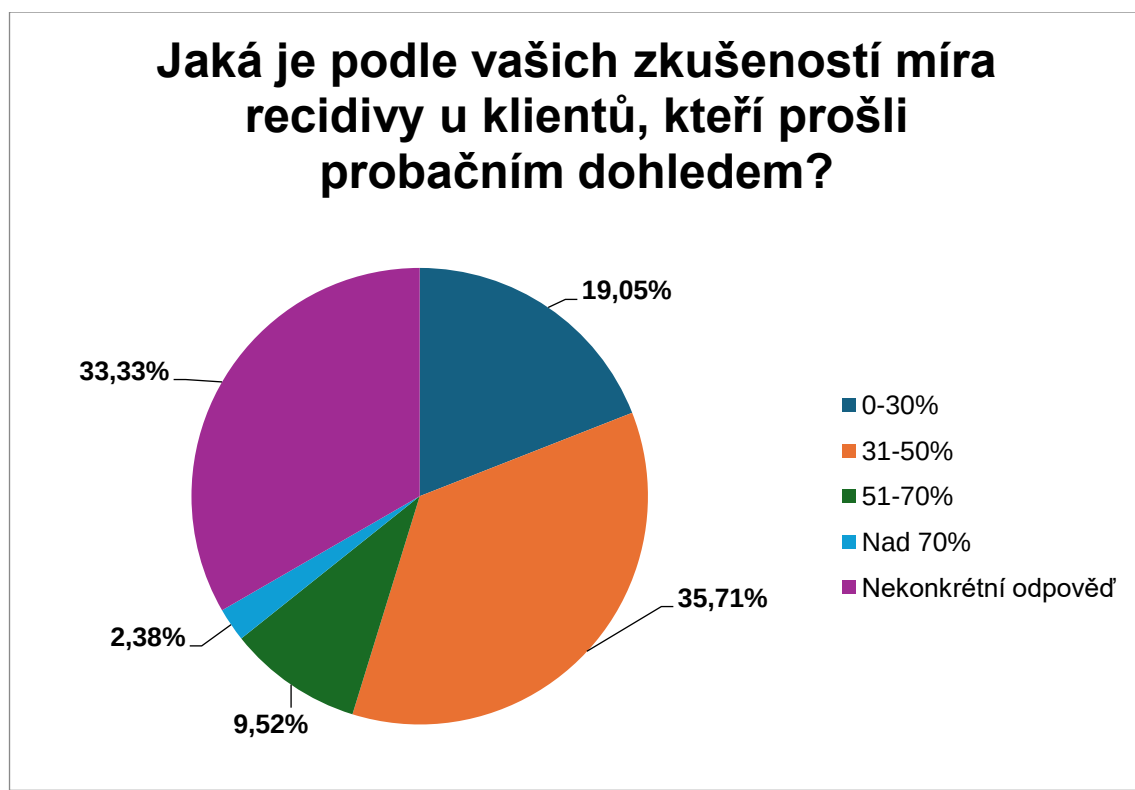
Rozhovory a osobní interakce 6 (14,29%), dle respondentů hodnotí úspěšnost v rámci rozhovorů s klienty a také v rámci ověřování v terénu.

Hodnocení recidivy a návratnosti 10 (23,81%) berou respondenti jako adekvátní hodnocení úspěšnosti, v rámci míry recidivy a zda se pachatelé vrací do výkonu odnětí svobody nebo mají znovu nařízenou dohled.

Subjektivní a individuální posouzení se jeví v počtu 17 (40,48%), je druhým největším počtem odpovědí. Je úzce spojeno s realitou, že práce s klienty je vždy v určité míře subjektivní, klienti mají unikátní potřeby a svá rizika, každý má jiné cíle a představy očekávání spolupráce s PMS. Je tedy vidět že i přes existenci statistik a výzkumů je individuální hodnocení úspěšnosti prezenční ve skoro stejné míře.

Nekonkrétních odpovědí je 5 (11,90%), jedná se o odpovědi typu „žádné“ nebo „nevím“.

Graf 6 - Otázka č. 6: Jaká je podle vašich zkušeností míra recidivy u klientů, kteří prošli probačním dohledem?³⁹

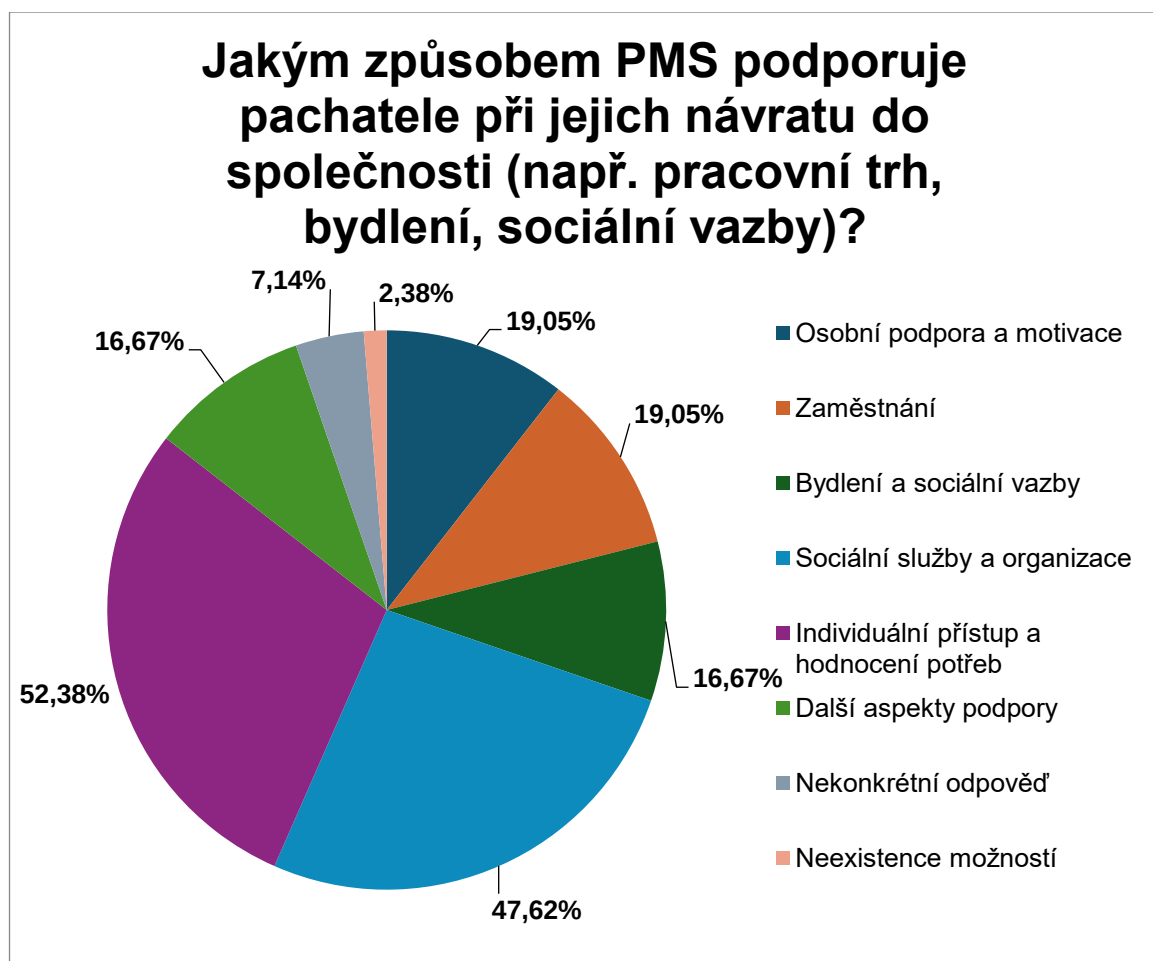
Graf č. 6 udává odhady dotazovaných ohledně míry recidivy klientů, kteří prošli probačním dohledem dle jejich vlastní zkušenosti.

0-30% odhadlo v počtu 8 (19,05%) dotazovaných, 31-50% v počtu 15 (35,71%), 51-70% v počtu 4 (9,52%), nad 70% 1 (2,38%), nekonkrétní odpověď uvedlo 14 (33,33%).

Dle odhadů většiny (35,71%), respondentů je míra recidivy v rozmezí 31-50%. Nekonkrétních odpovědí je 14 (33,33%), tedy velký podíl respondentů si není jisto mírou recidivy, nebo nejsou odvážní udělat odhad bez pomoci statistik. V počtu 8 (19,05%) odhadli respondenti míru recidivy pod 30 procenty, avšak nikdy neuvedly recidivu nulovou. Nad 50% recidivy odhadlo 4 (9,52%) respondentů. Nad 70% pouze jeden. Obecně se dá shrnout, že recidiva je vnímána jako stálý jev okolo 30 až 50%.

³⁹ Vlastní zdroj

Graf 7 - Otázka č. 7: Jakým způsobem PMS podporuje pachatele při jejich návratu do společnosti (např. pracovní trh, bydlení, sociální vazby)? ⁴⁰

Graf č. 7 ukazuje, jaké možnosti podpory nabízí PMS dle názorů vycházející z vlastní zkušenosti dotazovaných s důrazem na jejich osobní pohled na prioritu určitých možností nad jinými.

Osobní podpora a motivace 8 (19,05%), zaměstnání 8 (19,05%), bydlení a sociální vazby 7 (16,67%), sociální služby a organizace 20 (47,62%), individuální přístup a hodnocení potřeb 22 (52,38%), další aspekty podpory 3 (16,67%), neexistence možností 1 (2,38%).

Individuální přístup a hodnocení potřeb 22 (52,38%). Řeší se plnění podmínek výkonu dohledu, kontrola, podpora ve všech oblastech, motivace klientů, pomáhání hledat možnosti a cesty, analyzuje rizikové faktory a snaží se motivovat klienta k jejich snižování, slovní a mentální podpora, pomoc s hledáním práce, odkázání na neziskové organizace, zájem o klienta (jeho pocity a prožitky), zprostředkování řešení konfliktu tedy jinak řečeno mediace, skupinové konference, zprostředkování sociálních služeb.

⁴⁰ Vlastní zdroj

Motivace k vedení řádného života, nasměrování správným směrem, navázání na další podporující organizace (léčba, dluhy apod.), klient má možnost si ověřovat u probačního úředníka své kroky a jejich správnost. Probační úředník edukuje pachatele o tom, jak se má správně chovat ve společnosti, co je a není v souladu se zákonem, co mu hrozí, pokud zákon nedodrží. Každý klient je jedinečný a je nutno se podle tohoto faktu ke klientům chovat.

Sociální služby a organizace v počtu 20 (47,62%) odpovědí značí návaznost práce PMS a jinými instituty a organizacemi, které navazují na práci PMS a nabízí další podporující organizace (léčba, dluhy apod.). PMS sama nezajišťuje sociální zabezpečení klientů, avšak může je odkázat a navrhnout institucím, které tyto věci zprostředkovávají, jako je často Úřad práce.

Zaměstnání 8 (19,05%). Dle odpovědi respondentů je pro klienty, kteří mají problém s uplatněním na trhu práce, možné skrz pracovníci PMS klientům zprostředkovat informace, popřípadě kde jsou aktuálně volná pracovní místa. To znamená úzkou spolupráci s Úřady práce. Spojené se zaměstnáním je také bydlení a sociální vazby 7 (16,67%), pracovníci PMS nabízí například zmapování nabídky a vytvoření seznamu ubytoven v okrese.

Další aspekty podpory 3 (16,67%) zahrnují problémy zadluženosti a závislosti, se kterými se klienti potýkají, ale také podpora skrz osobní vztahy klientů.

Neexistence možností podpory pachatelů je sice jedinou odpovědí (2,38%), ale zatím tou nejzajímavější. Takřka všechny odpovědi k otázce č. 7 uvedli možnosti podpory, avšak tvrzení že možnost opravdové podpory jsou minimální, je dozajista zajímavým bodem výzkumu.

Lze shrnout, že podpora leží převážně v rozhovorech s klienty, nápomoc při hledání motivace, dodržování dohledu na klienty, podpora skrz předávání informací, a odkazování na další instituce.

Graf 8 - Otázka č. 8: Jaké jsou největší výzvy a překážky při reintegraci pachatelů zpět do běžného života? ⁴¹

Graf č. 8 vyobrazuje názory dotazovaných na největší překážky a výzvy pro reintegraci pachatelů.

Postoj klientů 18 (42,86%), záznamy v RT 9 (21,43%), sociální zázemí a podpora 17 (40,48%), finanční problémy 8 (19,05%), nekonkrétní odpověď 4 (9,52%), zaměstnání 15 (35,71%), přístupnost k sociálním službám 5 (11,90%), další překážky 18 (42,86%).

Postoj klientů 18 (42,86%) představuje největší překážku pro reintegraci. Respondenti vidí nedostatek vůle a sebekázně, nízká úroveň motivace ke změně, také očekávání pachatelů, že to někdo "lehčeji" zařídí /nechtějí oni proto moc udělat - např. raději budu na ulici, než v bezdomoveckém centru, protože tam je řád - ve 22 h večerka, nesmí být pod vlivem, podobně. Na druhou stranu je z pohledu dotazovaných naše společnost nastavena dobře v přijímání lidí s trestní minulostí, vnější překážky v desistenci klientů tedy nejsou z jejich pohledu příliš velké.

Záznamy v rejstříku trestů 9 (21,43%), finanční problémy 8 (19,05%) a zaměstnání 15 (35,71%) spolu úzce souvisí. Nedostatečná podpora v prvotní fázi

⁴¹ Vlastní zdroj

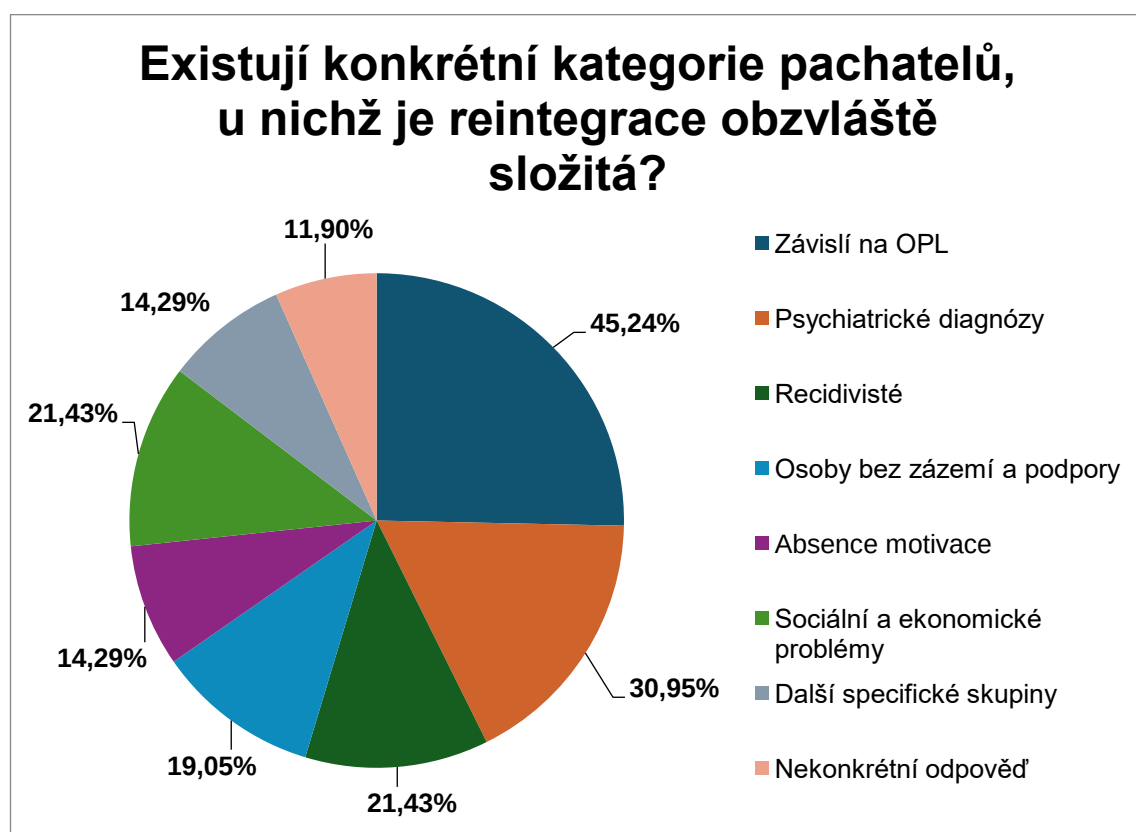
(nedostatek sociálních bytů, pracovních míst pro osoby se záznamem v RT) činí velké a persistentní překážky pro reintegraci pachatelů. Přístupnost k sociálním službám 5 (11,90%) navazuje na problémy dostupnosti sociálního nebo chráněného bydlení a ochoty klientů se podřídit pravidly, které by museli zde dodržovat.

Sociální zázemí a podpora 17 (40,48%) představuje jak již dříve zmíněnou síť podpory mimo rozsah PMS, ve vztazích a rodině ale také zde poukazuje na negativní efekt, který může mít postoj společnosti samotný.

Další překážky 18 (42,86%) respondenti vidí hlavně v problematice závislosti.

Nekonkrétní odpověď 4 (9,52%) uvedli jako preferenci vyjádření klientů samotných oproti vyjádření pracovníků PMS,

Graf 9 - Otázka č. 9: Existují konkrétní kategorie pachatelů, u nichž je reintegrace obzvláště složitá? ⁴²

Graf č. 9 vyobrazuje názor dotazovaných, na jaké typy pachatelů pohlíží jako na zvlášť náročné pro vedení k reintegraci.

Závislí na OPL 19 (45,24%), psychiatrické diagnózy 13 (30,95%), recidivisté 9 (21,43%), osoby bez zázemí a podpory 8 (19,05%), absence motivace 6 (14,29%),

⁴² Vlastní zdroj

sociální a ekonomické problémy 9(21,43%), další specifické skupiny 6 (14,29%), nekonkrétní odpověď 5 (11,90%).

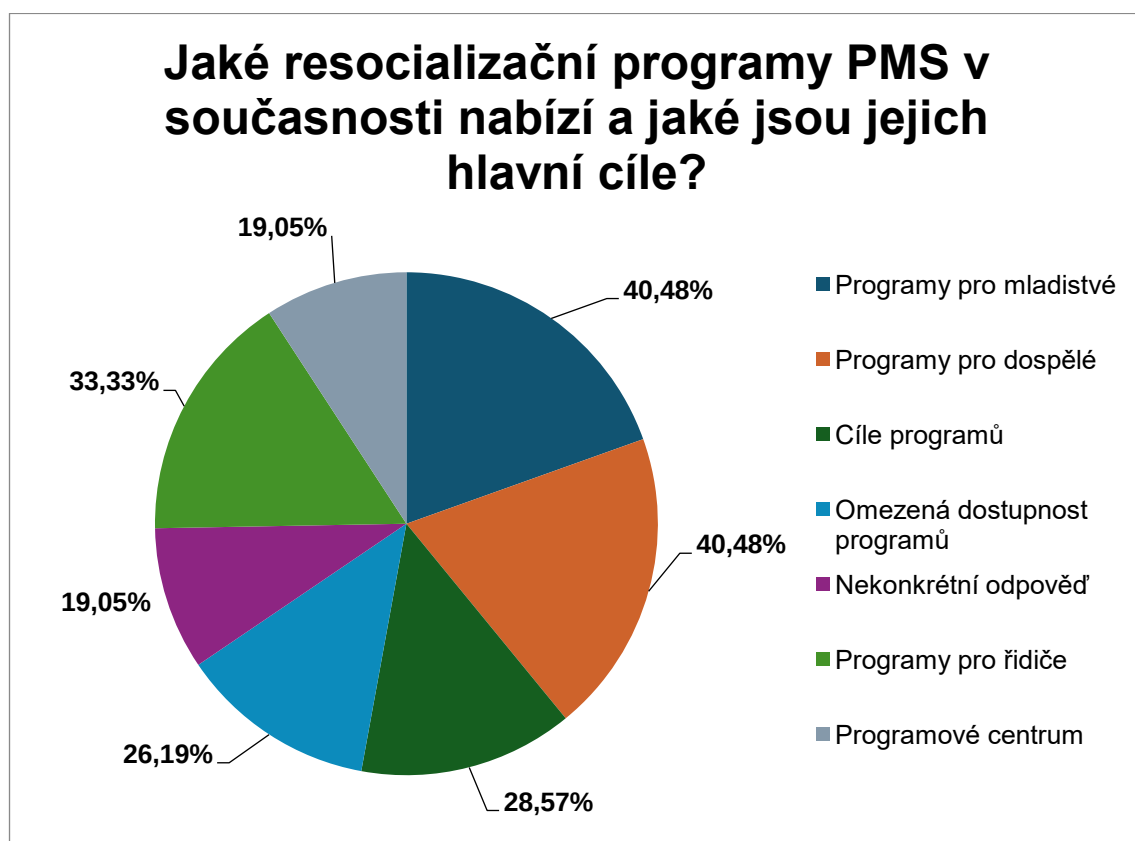
Dle svého názoru označili respondenti jako nejnáročnější skupinu k vedení k reintegraci klienty závislé na OPL 19 (45,24%) zvláště dlouhodobě. Druhou nejpočetnější skupinou jsou lidé s psychiatrickou diagnózou, ale svéprávní. Často zmiňují klienty s psychickým nebo duševním hendikepem, nízkým IQ, zvýšenou agresivitou, klienti s poruchou osobnosti.

Recidivisté 9 (21,43%) a absence motivace 6 (14,29%) jsou znovu jednou z příčin překážek stejně jako v minulých otázkách.

Sociální a ekonomické problémy 9 (21,43%), nejvíce zmíněni byly bezdomovci, tedy lidé bez bydlení a bez prostředků jeho zajištění zvláště dlouhodobě, což samo o sobě směřuje k sociálnímu vyloučení. Dále také lidé bez rodiny.

Další specifické skupiny 6 (14,29%) patří dle názoru dotazovaných lidem, kteří svoji situaci nechtějí změnit, kdy jim jejich situace víceméně vyhovuje.

Graf 10 - Otázka č. 10: Jaké resocializační programy PMS v současnosti nabízí a jaké jsou jejich hlavní cíle? ⁴³

Graf č. 10 ukazuje na programy, které dotazovaní považují za důležité pro PMS.

Programy pro mladistvé 17 (40,48%), programy pro dospělé 17 (40,48%), cíle programů 12 (27,57%), omezená dostupnost programů 11 (26,19%), nekonkrétní odpověď 8 (19,05%), programy pro řidiče 14 (33,33%), programové centrum 8 (19,05%).

Programy pro mladistvé 17 (40,48%) a programy pro dospělé 17 (40,48%) jsou na stejném místě priorit středisek PMS. Existují také specializované programy pro řidiče 14 (33,33%), které také vidí respondenti využívané v rámci programů nabízených PMS. Respondenti označily důležitost programového centra 8 (19,05%), které řeší nabízené programy. Dále také zmínily Probační dům v Písku. Cílem je podporovat desistenci odsouzených, snižovat rizikové faktory, působit na změnu náhledu a přijetí odpovědnosti.

Někteří respondenti ujasnily jejich pohled na cíle některých programů 12 (27,57%):

⁴³ Vlastní zdroj

PUNKT - zamyšlení se nad následky činu, rozpoznání rizikových situací, naučit se zvládat své chování nerizikovým způsobem. Program určený mladistvým pachatelům k posílení silných stránek mladistvého a k zvládnutí kontroly chování v rizikových situacích.

Pro děti od 14 do 18 let, zaměřené na prevenci kriminality, na to, aby se dokázali vcítit do obětí svých trestných činů a změnili vzorce svého chování v krizových situacích

RESTART - cílem je snížit výskyt násilného chování mladistvých pachatelů prostřednictvím zvýšení jejich znalostí, rozvoje schopnosti a nácviku dovedností rozpoznat rizikové situace a schopnost zvládat zátěž nerizikovým způsobem), pro dospělé RESTART (obdobu programu pro mladistvé).

VIT - Vnímám i tebe, pro dospělé pachatele, kteří spáchali nějakou škodu druhým osobám, zaměřeno na to, aby si uvědomili veškeré důsledky svého jednání nejen na sebe, ale i oběť. Cílem je rozpoznat kriminální chování a související rizikové faktory, rozvoj empatie, uvědomění si následků a dopadů na vlastní život i život svých blízkých a obětí trestného činu. Cílem programu je tedy, aby pachatelé násilných trestných činů uměli vnímat následky, které pro oběti trestný čin má, tedy posilování empatie.

Program pro řidiče - cílem je zvládat rizikové situace, které jsou příčinou rizikového chování v dopravě, řeší agresivní nebo nezodpovědné chování osob, které spáchaly trestné činy v souvislosti s řízením motorového vozidla.

ZLOM - zvládání vzteku, agresivity, pro pachatele násilí s důrazem na vnímání potřeb oběti.

Ratolest (Z kruhu ven) - preventivní a resocializační program pro dospívající a mladé dospělé ve věku 15-26 let, kteří se nacházejí v obtížné situaci a nemají dostatečnou podporu pro její zvládnutí, jednají rizikově, dopouštějí se trestných činů nebo jsou po výkonu trestu a chtějí se začlenit do společnosti.

Podané ruce (Kompas) - u všech klientů ihned po propuštění zajistit základní životní potřeby, posílit jejich motivaci k legálnímu způsobu života, posílit psychické a sociální kompetence klientů pro zvládnutí životní zátěže.

Vnímám i tebe - posílení náhledu pachatele na jeho kriminální jednání a na rizikové faktory, které s ním souvisejí. Pomáhá rozvíjet jeho empatii, uvědomit si dopady trestné činnosti na vlastní život, život blízkých i život obětí, převzít za toto jednání odpovědnost a zajistit nápravu způsobené újmy.

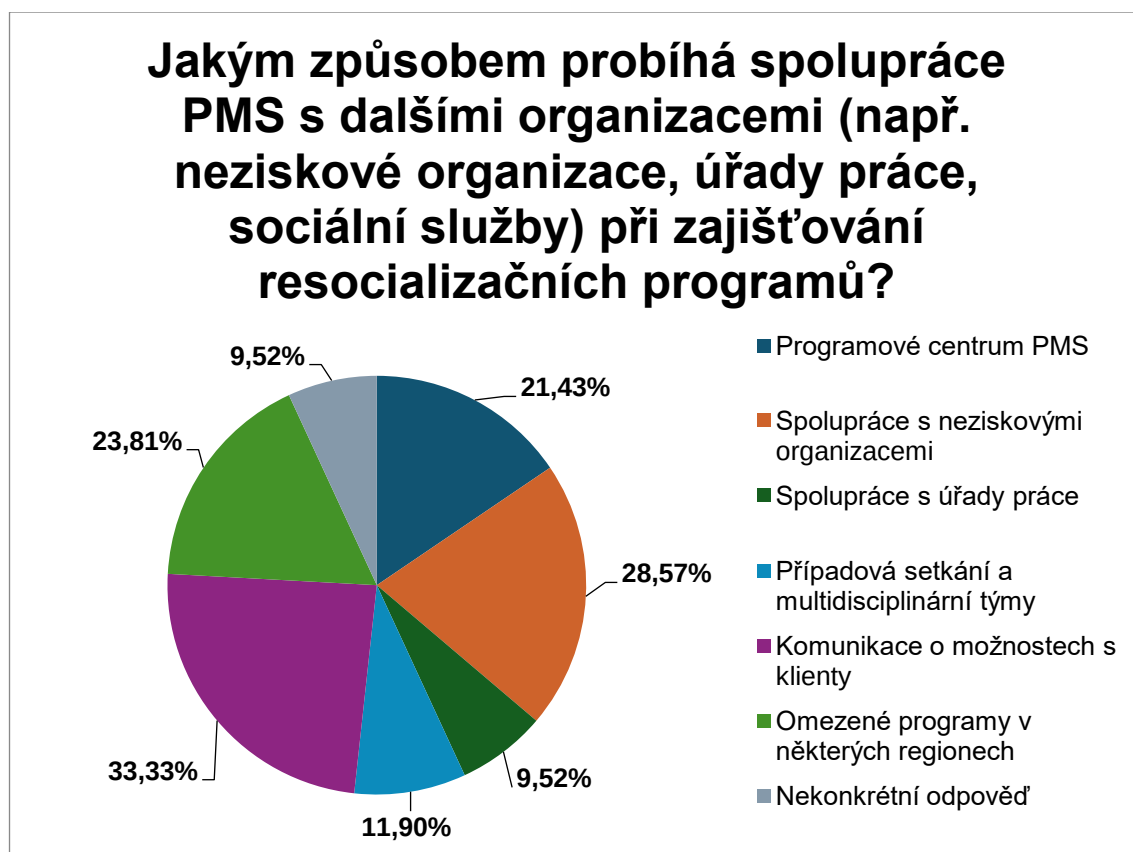
Program pro řidiče - pro dospělé pachatele, kteří se dopustili trestné činnosti v dopravě, včetně činů způsobených pod vlivem drog či alkoholu. Program je zaměřen na rozpoznání spouštěčů a projevů rizikového chování, jeho cílem je naučit pachatele řešit kritické situace jinak a upevňovat jejich žádoucí postoje a chování.

Punkt rodina - určený mladistvým pachatelům. Program má za cíl posílit silné stránky mladistvého a naučit jej nové strategie vedoucí k dosažení cílů bez konfliktu se zákonem. Mladiství se učí mít pod kontrolou své chování v rizikových situacích.

Probační dům - pobytový resocializační program, pobyt na 6 měsíců a podporu při řešení následujících oblastí: základní dovednosti pro život (péče o sebe, péče o zdraví, smysluplné trávení volného času); přijetí odpovědnosti za následky trestného činu a prevence rizik recidivy; zaměstnání (nebo jiný legální zdroj příjmů); finance (finanční gramotnost a hospodaření, řešení závazků a dluhů); bydlení (zajištění stabilního a udržitelného bydlení v odpovídajících podmínkách); vztahy (rodina a přátelé, děti); práce se závislostmi apod.

Nemalá část respondentů 11 (26,19%), v příležitosti odpovědět na tuto otázku vymezila své výhrady k dostupnosti těchto programů. Některá střediska nenabízí dle respondentů žádné takové programy.

Graf 11 - Otázka č. 11: Jakým způsobem probíhá spolupráce PMS s dalšími organizacemi (např. neziskové organizace, úřady práce, sociální služby) při zajišťování resocializačních programů? ⁴⁴

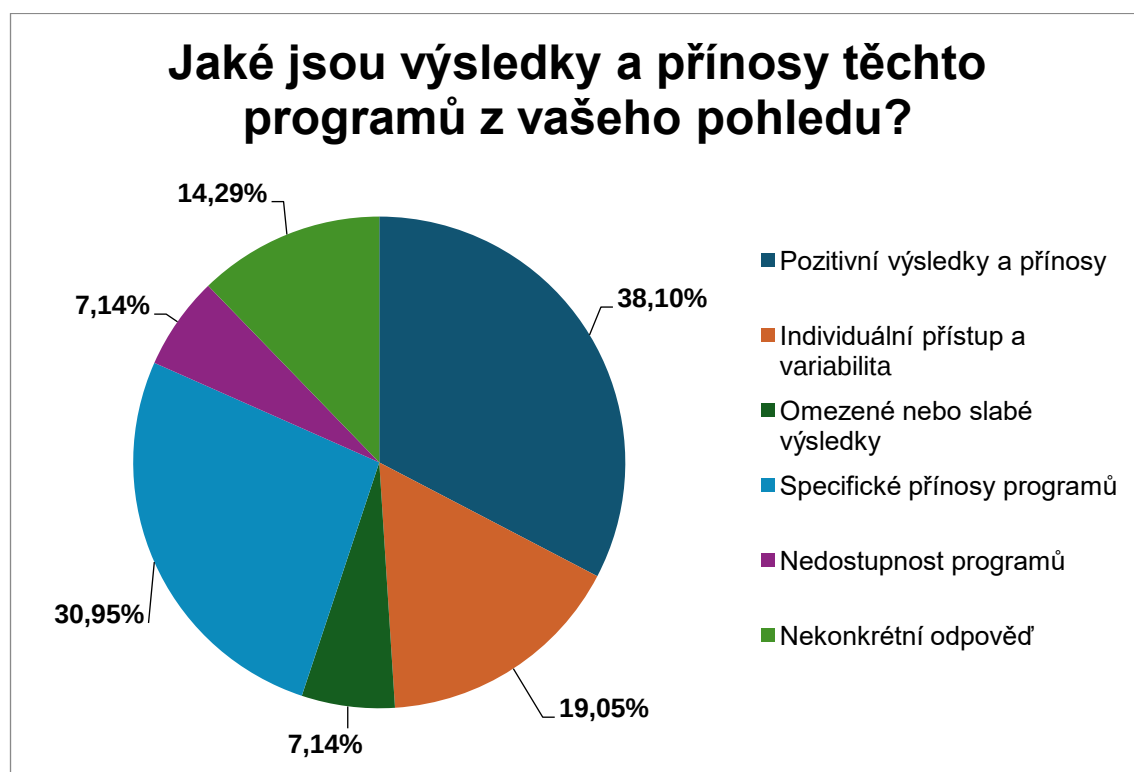
Graf č. 11 uvádí, jakou spolupráci dotazovaní vidí ve svých střediscích PMS s organizacemi v rámci snahy resocializace pachatelů.

Programové centrum 9 (21,43%), spolupráce s neziskovými organizacemi 12 (28,57%), spolupráce s úřady práce 4 (9,52%), případové setkání a multidisciplinární týmy 5 (11,90%), komunikace o možnostech s klienty 14 (33,33%), omezené programy v některých regionech 10 (23,81%), nekonkrétní odpověď 4 (9,52%).

Resocializační programy si dle respondentů PMS dělá sama, je zařizován programovým centrem. V okresech, kde programové centrum nepůsobí je navázána většinou spolupráce s neziskovými organizacemi, které realizují akreditované kurzy pro podobné cílové skupiny, kam klienty zařazují. Dále je navázána spolupráce s Úřadem práce kvůli zařazování klientů do různých projektů, aby se zvýšila jejich šance na uplatnění na trhu práce.

⁴⁴ Vlastní zdroj

Graf 12 - Otázka č. 12: Jaké jsou výsledky a přínosy těchto programů z vašeho pohledu? ⁴⁵

Graf č. 12 ukazuje názory dotazovaných na efektivitu resocializačních programů, na které bylo také dotazováno v grafu č. 11.

Pozitivní výsledky a přínosy 16 (38,10%), individuální přístup a variabilita 8 (19,05%), omezené nebo slabé výsledky 3 (7,14%), specifické přínosy programů 13 (30,95%), nedostupnost programů 3 (7,14%), nekonkrétní odpověď 6 (14,29%).

V počtu 16 (38,10%) odpovědí mají respondenti za to, že jsou výsledky velmi dobré. Konkrétně klienti, kteří prošli programy, se sami vyjadřují kladně a nevykazují nové problémy, které by vyústily v novou trestnou činnost. Vzhledem k tomu, že se zpravidla jedná o intenzivnější spolupráci s klientem, kdy se efektivně řeší jeho potřeby a starosti, získávají po jejich absolvování klienti větší náhled sami na sebe i svůj dosavadní život, jsou více ochotni ke změnám zažitých stereotypů.

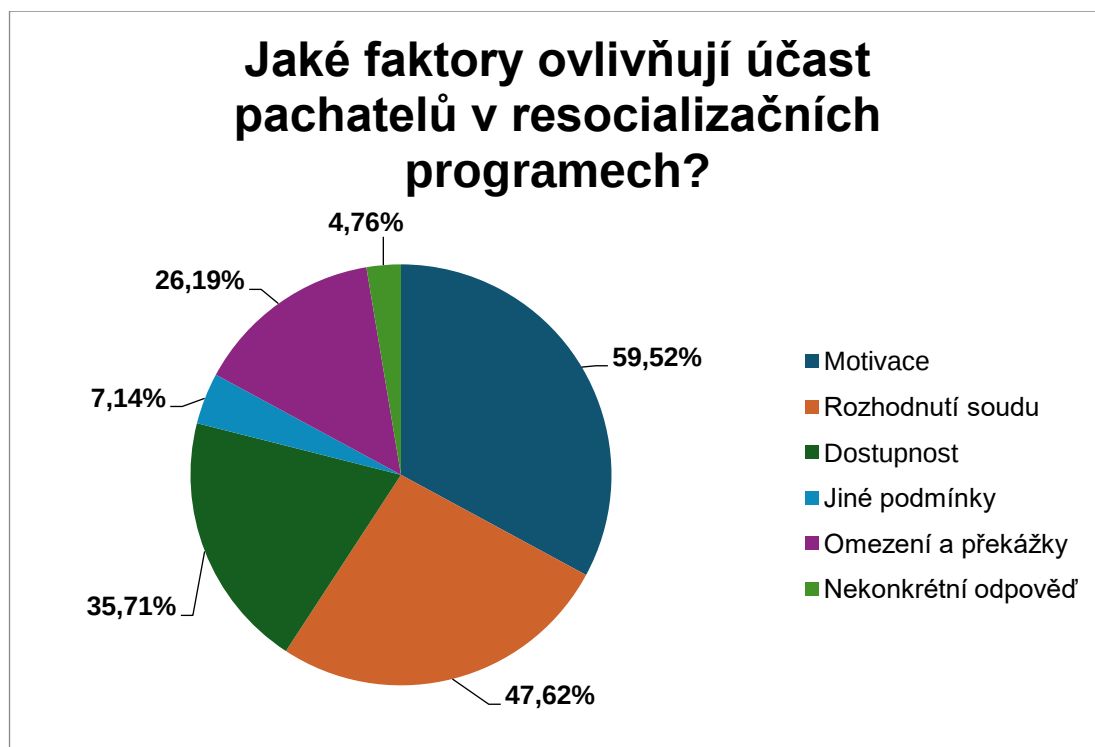
Individuální přístup a variabilita 8 (19,05%) jedná o individuální zaměření na konkrétní problém, zejména pomoc adiktologů a specialistů na problémy mladistvých a dětí. Totéž platí pro specifické přínosy programů 13 (30,95%) jako psychologické poradenství, dluhové poradenství, potravinové banky, azylové domy. Výsledek záleží na pachateli, pokud podporu využije, je saturován, pokud jí nevyužije, není saturován - na PMS musí přijít, protože mu to uložil soud, ale jestli využije pomoc terapeuta, nebo

⁴⁵ Vlastní zdroj

využije pomoc azylového bydlení, to je na jeho dobrovolném rozhodnutí. V rámci toho však 3 (7,14%) respondenti vidí problém nedostupnosti těchto programů.

Omezené nebo slabé výsledky vidí 3 (7,14%) respondenti.

Graf 13 - Otázka č. 13: Jaké faktory ovlivňují účast pachatelů v resocializačních programech? ⁴⁶

Graf č. 13 ukazuje názory dotazovaných na hlavní faktory ovlivňující úspěšnost na účasti pachatelů v resocializačních programech.

Motivace 25 (59,52%), rozhodnutí soudu 20 (47,62%), dostupnost 15 (35,71%), jiné podmínky 3 (7,14%), omezení a překážky 11 (26,19%), nekonkrétní odpověď 2 (4,76%).

Motivace znovu tvoří velký podíl odpovědí 25 (59,52%), stejně jako fakt, že účast je dána rozhodnutím soudu 20 (47,62%), a zároveň je zde opakovaný problém dostupnosti těchto programů 15 (35,71%) ať už problémem dojezdovosti, kapacity, malé různorodosti programu, a zda v okrese nebo pro dané středisko vůbec programy existují.

Jako jiné podmínky 3 (7,14%) označili respondenti kvalitu rektorů za hlavní faktor. Jiné omezení a překážky 11 (26,19%) vidí ve finanční namáhavosti účastnění a časové nedostupnosti, zvláště proto, že jsou programy často nedostupné v místě klienta.

⁴⁶ Vlastní zdroj

Graf 14 - Otázka č. 14: Jaké změny byste navrhovali k zlepšení efektivity resocializačních programů? ⁴⁷

Graf č. 14 uvádí, jaké změny by dotazovaní navrhli k zlepšení efektivity resocializačních programů.

Dostupnost 26 (61,90%), rozšíření typů programů 4 (9,52%), kvalita programů 4 (9,52%), další návrhy 4 (9,52%), pozitivní hodnocení 3 (7,14%), nekonkrétní odpověď 12 (28,57%).

Dostupnost 26 (61,90%) je největším problémem a tedy navrhovanou změnou je rozšíření dostupnosti pro všechna střediska, rozšíření programových center do všech soudních krajů, větší zájem justice na jejich realizaci a ukládání. S lepší dostupností k programům byla posílena účast a zvýšila by se pravděpodobnost dokončení programu. Také kvalita programů podle 4 (9,52%) dotazovaných, je velmi důležitá, zda je program klientovi schopný něco dá.

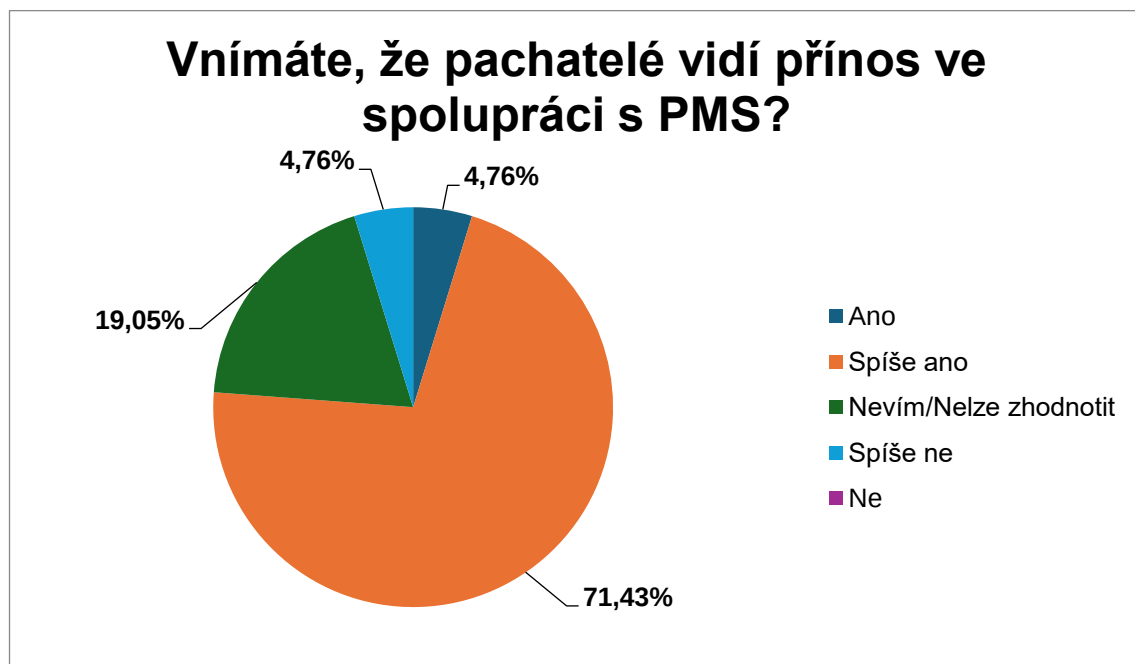
Ve stejném počtu jsou odpovědi zmiňující rozšíření typů programů, kde dotazovaní hovoří nejen o návrhu obohatit seznam typů programu, ale také přichází s návrhem je zaměřit více na získání pracovních dovedností a pracovních návyků a zajistit jejich fungování hned po propuštění z trestu odnětí svobody.

Další návrhy (9,52%) nadzdvihují nutnost povinnosti účasti ale dále také důležitost individuální konzultace a erudovanost lektorů probačních center.

⁴⁷ Vlastní zdroj

Dle 3 (7,14%) je jejich hodnocení absolutně pozitivní bez žádných výhrad.

Graf 15 - Otázka č. 15: Vnímáte, že pachatelé vidí přínos ve spolupráci s PMS?⁴⁸

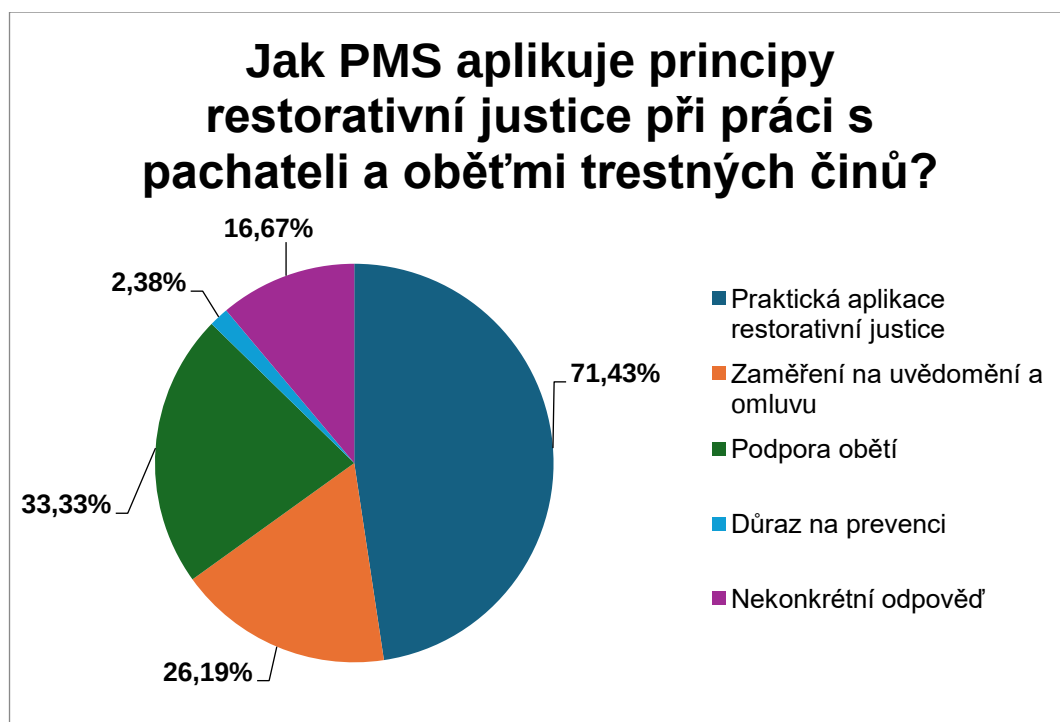
Graf č. 15 zobrazuje, jak dotazovaní vidí přínos spolupráce pachatelů s PMS.

Ano 2 (4,76%), spíše ano 30 (71,43%), nevím/nelze zhodnotit 8 (19,05%), spíše ne 2 (4,76%), ne 0 (0,00%).

Z grafu je vidět nadměrná převaha spíše pozitivního pohledu pachatelů na spolupráci s PMS dle názorů respondentů s počtem 30 (71,43%). Jen malá část 8 (19,05%) si nebyla jista a jen dvě skupiny odpovědi obě v počtu 2 (4,76%) byly toho názoru, že je pohled pachatelů absolutně pozitivní anebo spíše negativní. Absolutně negativní pohled pachatelů na věc dle názorů dotazovaných nemá nikdo.

⁴⁸ Vlastní zdroj

Graf 16 - Otázka č. 16: Jak PMS aplikuje principy restorativní justice při práci s pachateli a oběťmi trestných činů? ⁴⁹

Graf č. 16 uvádí jaké principy restorativní justice vidí dotazovaní při práci pracovníků PMS jak s pachateli tak oběťmi trestných činů.

Praktická aplikace restorativní justice 30 (71,43%), zaměření na uvědomění a omluvu 11 (26,19%), podpora obětí 14 (33,33%), důraz na prevenci 1 (2,38%), nekonkrétní odpověď 7 (16,67%).

Praktická aplikace restorativní justice 30 (71,43%) míní snahu o nápravu vztahů, které byly trestným činem narušeny prostřednictvím restorativní programy, mediaci, RSK resocializační konference (Regionální stálá konference je dobrovolné regionální uskupení územních partnerů v oblasti místního a regionálního rozvoje, jež je zastoupené představiteli členských institucí včetně orgánů veřejné správy příslušného kraje.), zapojením poškozených/obětí do procesu nápravy ze strany pachatele.

Většina tedy vidí aplikaci restorativních principů v realizaci každodenní práce pracovníků PMS, právě proto že je PMS na těchto principech založena.

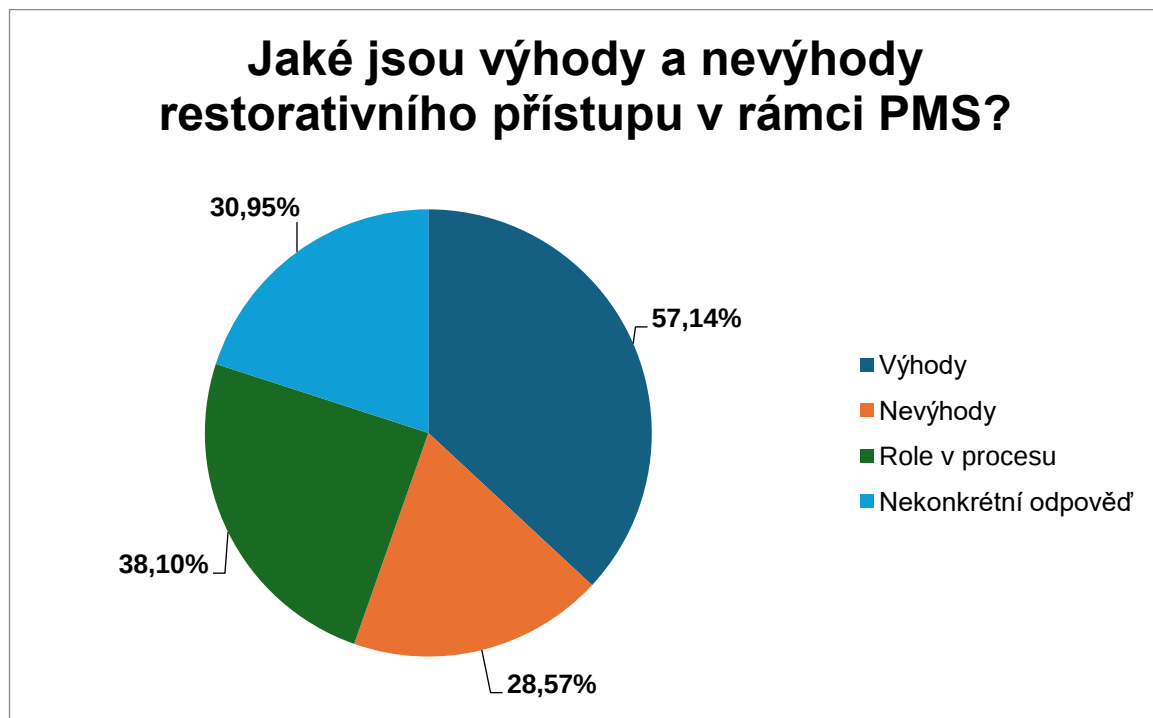
Zaměření na uvědomění a omluvu 11 (26,19%) je propojena s praktickou aplikací restorativní justice v tom, že je nutné určité uvědomění svých chyb k umožnění nápravy pachatele a zapojení se zpět do společnosti. Bez tohoto uvědomění není možná náprava.

⁴⁹ Vlastní zdroj

Podpora oběti 14 (33,33%) je důležitá zvláště proto, že se jedná o poškozenou stranu konfliktu. Lze jí zapojit do mediace, kde se pak nachází možnost zadostiučinění pro oběť, náhradu škody, omluvu ale také i uvědomění a zodpovědné přijmutí důsledků své trestné činnosti pro pachatele.

Důraz na prevenci zmínila jen 1 (2,38%) odpověď.

Graf 17 - Otázka č. 17: Jaké jsou výhody a nevýhody restorativního přístupu v rámci PMS?⁵⁰

Graf č. 17 zobrazuje, zda a či jaké vnímají dotazovaní výhody či nevýhody co se týče restorativního přístupu aplikovaného při práci vedené PMS.

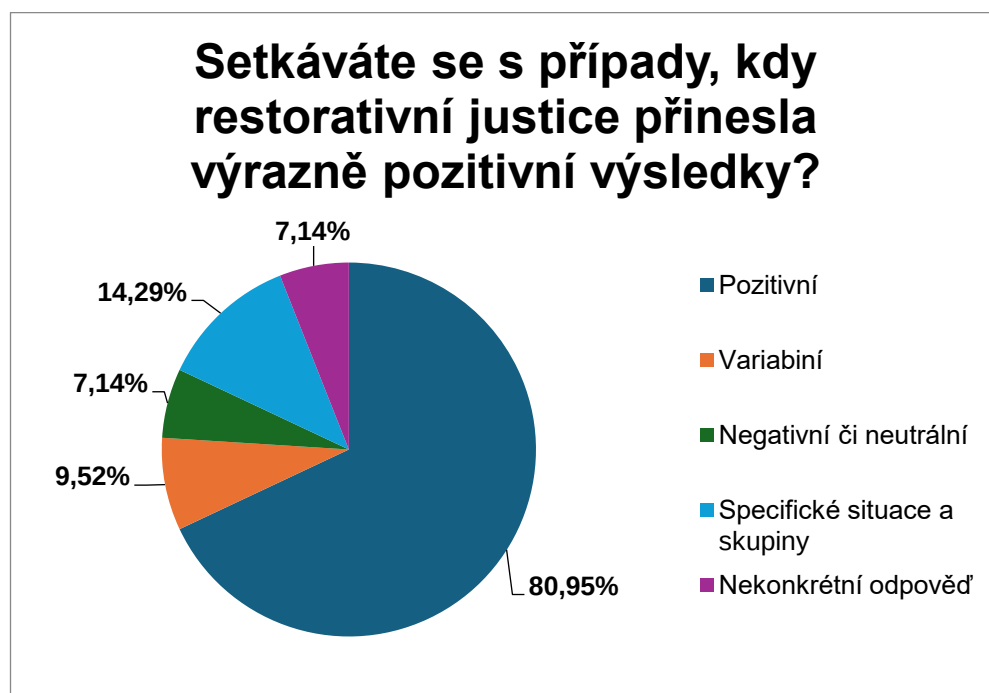
Výhody 24 (57,14%), nevýhody 12 (27,57%), role v procesu 16 (38,10%), nekonkrétní odpověď 13 (30,95%).

Výhody s největším podílem 24 (57,14%) spolu s rolí restorativních principů v procesu práce PMS 16 (38,10%), obsahují možnost slyšet a být slyšen, mimosoudní jednání, vyrovnání se s následky trestné činnosti, tedy zprostředkování řešení konfliktu, vycházejí z principu dobrovolnosti, výhodou je zapojení širší veřejnosti, vyšší účast obětí, pachatel lépe může vnímat dopady trestného činu, úspora financí státu, větší šance pro poškozené získat náhradu škody, výživné atp., ochrana společnosti, často je to poslední šance na změnu pro pachatele.

⁵⁰ Vlastní zdroj

Nevýhody 12 (27,57%), dle názorů respondentů obsahují to, že restorativní přístup není vhodný na všechny, často na pachatele platí jen nepodmíněný trest, malé možnosti a pravomoci PMS, ČR chybí funkční tresty typu trestu smrti. Ne vždy jsou alternativní tresty dobře uloženy, pak jsou hůře vykonatelné. Není jich dost, protože při porušení už následuje nepodmíněný trest. Nevýhodou je, že se dává opakovaně šance lidem, kterým by spíše pomohl krátkodobý nepodmíněný trest, neboť jinak stále páchají trestnou činností. Další nevýhodou je, že někteří poškození se nechtějí potkat s pachatelem. Nevýhodou je, že pachatelé často přistupují k mediaci nebo skupinové konferenci utilitárně, nikoli tedy za účelem nápravy ale čistě k splnění podmínek jim uložených. Také časová náročnost na pracovníky PMS.

Graf 18 - Otázka č. 18: Setkáváte se s případy, kdy restorativní justice přinesla výrazně pozitivní výsledky? ⁵¹

Graf č. 18 finálně ukazuje názory dotazovaných na možné extrémně pozitivní výsledky aplikace principů restorativní justice.

Pozitivní 34 (80,95%), variabilní 4 (9,52%), negativní či neutrální 3 (7,14%), specifická situace a skupina 6 (14,29%), nekonkrétní odpověď 3 (7,14%).

Pozitivní odpovědi jsou ve většině 34 (80,95%). Obecně je pohled dotazovaných extrémně pozitivní, vždy se najdou případy, který se prokáže velmi úspěšným. Úspěchem je vždy když dojde k náhradě škody a upřímné omluvě, která je přijata. Usmíření, pochopení, odpuštění. Úspěch vidí ve všech případech, kdy se odsouzený posunul k

⁵¹ Vlastní zdroj

vedení řádného života. Velké úspěchy jsou často v přípravném řízení díky mediaci oběti a pachatele.

Variabilní 4 (9,52%) mluví o situacích kdy při úspěšném posunutí k řádnému životu je otázkou, jak velký vliv měly restorativní přístupy a jaký vliv měly jiné faktory v životě odsouzeného.

Negativní či neutrální 3 (7,14%) odpovědi se dají shrnout takto:

Třetina případů jsou zbytečně uložené alternativní tresty s PMS, kdy pachatel to vše zvládá bez potřeby zapojení PMS.

Druhá třetina jsou chybně uložené alternativní tresty často alibisticky místo výkonu trestu odnětí svobody.

Poslední třetina jsou lidé, s kterými může PMS fakticky pracovat, ale bohužel na ně nemají pracovníci tolik času kvůli nefunkčnímu systému a kvůli plýtváním časem na výše uvedené 2 třetiny. Dle názorů v této třetině přinese restorativní justice úspěch tak z 50%, přičemž výrazně pozitivní výsledky jsou tak z 20%, tedy celkem je těchto případů tak cca 7%.

Specifická situace a skupina 6 (14,29%) mluví o zvlášť efektivní spolupráci, co se týče prvopachatelů a mladistvých.

6.1 Vyhodnocení hypotéz

Hypotézy byly jak potvrzeny tak vyvráceny.

H1: Nelze zcela jistě předem odhadnout, zda bude pomoc pachateli nabízená pracovníky PMS přínosná.

H1 byla vyvrácena, dle názorů respondentů je víceméně možno předem odhadnout zda bude nabízená pomoc pachateli přínosná, tento názor nebyl univerzální, ale zastupuje převážnou většinu.

H2: Největší podíl pachatelů účastněných na spolupráci s PMS budou recidivisté.

H2 byla vyvrácena, odpovědi naznačují, že nejvíce pachatelů účastněných na spolupráci s PMS jsou lidé se závislostmi OPL a alkoholismu. Je nutno však

podotknout, že tento výsledek není výrazně početnější než například majetková trestná činnost. Jde o velký rozsah od krádeží až po ublížení na zdraví, nejde tedy zcela přesně říci, že jen závislosti jsou nejpočetnější skupinou pachatelů, kteří se účastní spolupráce s PMS. Je také nutno podotknout, že všechna spolupráce je uložena soudně.

H3: Názory ohledně efektivity probace budou převážně pozitivní.

H3 je potvrzena, je patrné, že názory respondentů ohledně efektivity probace jsou převážně pozitivní.

H4: Největší překážka práce s pachateli bude jejich motivace.

H4 je částečně potvrzena. Největší překážka práce s pachateli je jak jejich motivace ale také ve stejné míře problematika závislostí. Z názorů respondentů vyplývá, že je také extrémně důležité zajištění bydlení a stabilního rodinného či obdobného zázemí.

H5: Nástroje PMS nejsou samostatně dostačující k nápravě pachatelů.

H5 je potvrzena polovičním počtem názorů, které tvrdí, že nástroje PMS spíše nejsou samostatně dostačující k nápravě pachatelů. Spolu s malou částí s absolutně negativními odpověďmi, lze říci, že je hypotéza potvrzena, i přes to že je malá skupina odpovědi spíše pozitivního názoru.

H6: Míra recidivy pachatelů, kteří prošli spoluprací s PMS, bude dle názorů dotazovaných převážně větší jak 50%.

H6, která byla stanovena jako tvrzení, že míra recidivy pachatelů, kteří prošli spoluprací s PMS, bude dle názorů dotazovaných převážně větší jak 50%, je vyvrácena většinovým počtem odpovědí, které udali svůj odhad v rozmezí 31-50%, tedy pod hranicí 50% nikoli nad ní.

H7: Největší problém implementace resocializačních programů je jejich dostupnost.

H7 je potvrzena, opravdu je největší problém implementace resocializačních programů je jejich dostupnost.

H8: Dotazovaní budou vnímat převážně pozitivní pohled pachatelů na spolupráci s PMS.

H8 je taktéž potvrzena, dotazovaní vnímají převážně pozitivní pohled pachatelů na spolupráci s PMS s 71,43% všech odpovědí na otázku v kategorii „spíše ano“.

H9: Nejvíce rozšířené programy nabízené PMS budou ty se zaměřením na mladistvé.

H9 stanovila, že nejvíce rozšířené programy nabízené PMS budou ty se zaměřením na mladistvé. Dle výsledků dotazníku jsou zmíněné programy pro mladistvé stejně často jako programy pro dospělé. Nedá se říci, že by programy pro mladistvé byly v popředí priority pro respondenty, zvláště když byly na druhém místě zastoupeny programy pro řidiče.

6.2 Diskuze výsledků

Na základě analýzy dat z grafů je patrné, že pracovníci PMS většinou věří ve schopnost předem odhadnout přínos jejich pomoci, přičemž většina respondentů se domnívá, že jejich práce má pozitivní dopad na klienty. Nicméně, existuje i značná skupina, která váhá či nevěří, což odráží složitost a nejistotu při hodnocení úspěšnosti práce v této oblasti.

Z hlediska typů pachatelů je nejčastěji zmíněna skupina osob závislých na omamných látkách a alkoholiků, dále osoby s uloženými tresty soudem nebo recidivisté. To ukazuje na rozšířenost různorodých skupin, se kterými PMS pracuje, a zdůrazňuje potřebu specifických přístupů.

Faktory ovlivňující úspěšnost probace a reintegrace se nejvíce shodují na důležitosti motivace klienta, sociálního zázemí, zaměstnání a podpory ze strany rodiny a sociálních sítí. Respondenti kladou důraz na individuální přístup, což potvrzuje, že práce s klienty je komplexní a vyžaduje přizpůsobení metod.

Recidiva je vnímána jako poměrně vysoká, přičemž většina odhadů se pohybuje mezi 31-50 %, což ukazuje na výzvu v prevenci opakovaného páchaní trestné činnosti.

Podpora při reintegraci je většinou založena na individuální práci, sociálních službách a spolupráci s neziskovými organizacemi. Překážky jsou nejčastěji identifikovány v nedostatku motivace klientů, dostupnosti programů a sociální podpoře,

přičemž zvláště složité skupiny tvoří závislí na OPL a osoby s psychiatrickými diagnózami.

Restorativní justice je vnímána jako přínosná a vhodná metoda, přičemž většina respondentů potvrzuje její praktickou aplikaci a pozitivní výsledky, avšak upozorňuje na některé její nedostatky.

Restorativní justice, jako moderní přístup, se zaměřuje na obnovu narušených vztahů a reparaci škod, přičemž aktivně zapojuje oběti, pachatele i komunitu prostřednictvím mediace, kruhů a konferencí. Tento přístup podporuje participaci všech stran a usiluje o smíření a uzdravení, což přispívá nejen ke snížení recidivy, ale také ke zlepšení psychického stavu obětí a posílení sociální soudržnosti.

Vývoj a rozšíření resocializačních programů v rámci PMS, včetně terapeutických, vzdělávacích či pracovních, reflektuje trend k individuální a komplexní podpoře pachatelů. Tyto programy jsou často realizovány ve spolupráci s neziskovými organizacemi či dalšími institucemi, což rozšiřuje jejich dosah a efektivitu, avšak jejich dostupnost a legislativní zakotvení stále představují výzvu.

Byl zmíněn problém, kdy alternativní tresty jsou ukládány namísto krátkého nepodmíněného trestu odnětí svobody, který by dle názorů respondentů mohl být více přínosný, dále však také zmiňují situace, kdy klient nesplňuje podmínky alternativních trestů a vrací se tak do nepodmíněného trestu odnětí svobody. Dále také zmiňují situace, kdy je pachateli uložen dohled avšak je pachatel zcela schopný se sám napravit a znovu začlenit do společnosti. Dle názoru autorky by se tato problematika dala vyřešit novými alternativními tresty, které by pracovníci PMS považovali za vhodné jako doplnění trestů existujících a doporučila by také celkové rozšíření působnosti PMS ve všech krajích, což by znamenalo i posílení pracovní síly PMS.

PMS v momentálním stavu není schopna se věnovat všem, kteří by její pomoc potřebovali. Časová náročnost práce s pachateli a oběťmi naznačuje na nedostačující kvalitu a plné kapacity programů a práce PMS, kterou lze těžko dosáhnout jinde, právě proto, že je PMS unikátním poskytovatelem služeb jeho druhu.

Závěr

Bakalářská práce si dala za hlavní cíl zhodnotit efektivitu a do jisté míry i postupy Probační a mediační služby z pohledu jejich úředníků, a to také splnila. Hlavní zaměření teoretické části práce byla probační činnost, vývoj probace a PMS, její činnost a cíl spolu s cílem probace a mediace, dále byla také zaměřena na probační dohled. Stejně tak v teoretické části jednala k tématu alternativních trestů a opatření a dále k restorativní justici.

Vedlejším cílem bylo zjistit nabízené resocializační programy a to díky dotazníkovému šetření práce splnila taktéž, lze se tedy odkázat na vyhodnocení otázky a grafu č. 10.

Názory na efektivitu PMS ukazují, že většina respondentů vnímá jejich nástroje jako nedostačující samy o sobě, což poukazuje na potřebu širší spolupráce s dalšími institucemi a komunitami. Hodnocení úspěšnosti práce PMS je často subjektivní, přičemž statistické či objektivní metody jsou používány méně.

Celkově lze říct, že praxe PMS je vnímána jako účinná, ale její efektivita je limitována faktory jako motivace klienta, dostupnost programů a další takové překážky, jako např. komplikace mediace, která je dobrovolná, náročná, ale zároveň velmi účinným a prospěšným procesem pomoci jak pachatelů, tak i obětí. Respondenti považují za klíčové zlepšení dostupnosti a kvality programů, a větší spolupráci s dalšími institucemi, což by mohlo zvýšit úspěšnost reintegrace a snižovat míru recidivy.

Probační činnost nás posunula od trestání k podpoře pozitivních změn v chování pachatelů a tím i k prevenci recidivy a obnově narušených vztahů. Klíčové je uplatnění principů restorativní justice na kterých je založena funkce PMS. Efektivní probační činnost je založena na kombinaci kontrolních a podpůrných opatření, individuálním přístupem a principu participace, přičemž její hlavní přínos spočívá v podpoře začlenění pachatelů do společnosti.

Autorka vidí PMS a její aktivity v rámci justice jako více morální přístup k trestné činnosti nežli nepodmíněné odnětí svobody. Probace a mediace je dlouhodobě pozitivní a efektivní přístup, který se odlišuje od retributivní justice a zaměřil se na justici restorativní. Autorka vidí restorativní přístup jako správnou cestu do

budoucnosti, které je třeba se držet a více vybudovat. Jsou zde však určité limity a překážky, které nám stojí v cestě.

Jmenovitě nedostačující systém resocializačních programů jak pro PMS, tak pro nestátní neziskové organizace, dostupnost hraje velkou roli v úspěšnosti těchto programů a je jasné z výzkumu práce, že tato dostupnost zde není. Ne každé středisko má programové centrum a ne každé středisko má ve svém okolí neziskové organizace, které by programy organizovali. Dle výzkumu je také patrné, že je třeba přepracování stávajících alternativních trestů a jejich ukládání.

Práce přispěla výzkumem názorů vedoucích PMS středisek. Práce zdůraznila význam a možnosti implementace principů restorativní justice v rámci PMS, včetně metod mediace, konference a kruhů, a jejich přínosů pro oběti i pachatele. Přinesla tak podrobnější pohled na praktické uplatnění těchto metod. Zdůraznila důležitost přístupu založeného na desistenci, individuálním přístupu, a na principu sdílené odpovědnosti, což může přispět k efektivnější a humánnější řešení trestných činů.

Na základě výzkumných dat a dotazníků identifikovala hlavní překážky, výzvy a možnosti zlepšení v praxi PMS, například v dostupnosti resocializačních programů, motivaci pachatelů či efektivitu metod hodnocení úspěšnosti.

Tato práce přinesla nové poznatky o názorech a pohledu vedoucích PMS ohledně praktických aspektů probace a restorativní justice, zjistila názor respondentů na efektivitu probace, zjistila, jaké navrhli možnosti k efektivnější podpoře reintegrace pachatelů do společnosti s důrazem na prevenci recidivy a obnovu narušených vztahů. A zjistila také možnosti nabízených resocializačních programů nabízených PMS.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. GRYGAR, J. *Zákon o mediaci a související předpisy: s komentářem a vzory. Podle stavu k 1. 1. 2014 v návaznosti na nový občanský zákoník a novou úpravu procesních předpisů*. Praha: Leges, 2014. 232 s. ISBN 978-80-7502-009-3.
2. GRIVNA, T., ŠIMÁNOVÁ, H., ed. *Ukládání trestů a jejich výkon: sborník příspěvků z konference pořádané PF UK a UOČR dne 4. června 2020*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. 341 s. ISBN 978-80-7380-833-4.
3. HRČKA, M. *Sociální deviace. Základy sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2001. 302 s. ISBN 80-85850-68-0.
4. MASOPUST ŠACHOVÁ, P., ŘEHÁKOVÁ, T., VAŇKÁTOVÁ, L. *Příručka pro českou restorativní praxi*. [Praha]: Institut pro restorativní justici, 2024. 108 s. ISBN 978-80-11-04566-1. Dostupné také z WWW: <<https://restorativni-justice.cz/wp-content/uploads/2024/03/Prirucka-pro-ceskou-restorativni-praxi.pdf>>.
5. MASOPUST ŠACHOVÁ, P. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. 236 s. ISBN 978-80-7400-756-9.
6. MAWBY, Rob C., WORRALL, Anne. *Doing probation work: Identity in a criminal justice occupation*. London: Routledge, 2013. 182 s. ISBN 978-0-415-81527-7.
7. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přepracované vydání Praha: ASPI Publishing, 2004. 452 s. ISBN 80-7357-026-2.
8. STRÉMY, T., ed. *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, máj 2017. Teoretik*. Praha: Leges, 2017. 512 s. ISBN 978-80-7502-224-0.
9. ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Teoretik*. Praha: Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.
10. ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých. Teoretik*. Praha: Leges, 2016. 320 s. ISBN 978-80-7502-131-1.
11. ŠČERBA, F., ed. *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity*

- Palackého v Olomouci*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018. 508 s. ISBN 978-80-88266-15-0.
12. ŠTERN, P. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Editor Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ, editor Dagmar DOUBRAVOVÁ. Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
 13. TOMÁŠEK, J. *Kouzlo desistence: jak se napravují pachatelé v Čechách*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. 11-13 s. ISBN 978-80-7676-955-7.
 14. TOMÁŠEK, J., HÁKOVÁ, L., KOSTELNÍKOVÁ, Z. *Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. 232 s. ISBN 978-80-7338-183-7. Dostupné také z WWW: <<https://www.iksp.cz/probace-a-jeji-efektivita-pohledem-pachatelu-verejnosti-a-medii>>.
 15. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME., GRIFFITHS, Curt T., DANDURAND, Y. *Handbook on restorative justice programmes (criminal justice handbook series)*. United Nations, 2006. 105 s. ISBN 978-92-1-133754-9. Dostupné také z WWW: <https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf>.
 16. VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 252 s. ISBN 978-80-7478-898-7.
 17. VETEŠKA, J., FISCHER, S. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020. 208 s. ISBN 978-80-271-0731-5
 18. ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4.
 19. ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

Seznam zkratek

PMS – Probační a mediační služba

OPL – Omamné a psychotropní látky

Seznam tabulek a grafů

Graf 1 - Otázka č. 1: Dokážete předem odhadnout, zda Vaše pomoc u daného klienta bude přínosná?	38
Graf 2 - Otázka č. 2: Jaké typy pachatelů nejčastěji využívají služeb PMS ve vašem regionu?.....	39
Graf 3 - Otázka č. 3: Jaké faktory podle vás nejvíce ovlivňují úspěšnost probace a reintegrace pachatelů do společnosti?	41
Graf 4 - Otázka č. 4: Myslíte si, že nástroje Probační a mediační služby jsou samostatně dostačující k nápravě pachatelů?.....	42
Graf 5 - Otázka č. 5: Jaké metody a postupy používáte k hodnocení úspěšnosti probace?	43
Graf 6 - Otázka č. 6: Jaká je podle vašich zkušeností míra recidivy u klientů, kteří prošli probačním dohledem?	45
Graf 7 - Otázka č. 7: Jakým způsobem PMS podporuje pachatele při jejich návratu do společnosti (např. pracovní trh, bydlení, sociální vazby)?.....	46
Graf 8 - Otázka č. 8: Jaké jsou největší výzvy a překážky při reintegraci pachatelů zpět do běžného života?	48
Graf 9 - Otázka č. 9: Existují konkrétní kategorie pachatelů, u nichž je reintegrace obzvláště složitá?	49
Graf 10 - Otázka č. 10: Jaké resocializační programy PMS v současnosti nabízí a jaké jsou jejich hlavní cíle?.....	51
Graf 11 - Otázka č. 11: Jakým způsobem probíhá spolupráce PMS s dalšími organizacemi (např. neziskové organizace, úřady práce, sociální služby) při zajišťování resocializačních programů?.....	54
Graf 12 - Otázka č. 12: Jaké jsou výsledky a přínosy těchto programů z vašeho pohledu?	55
Graf 13 - Otázka č. 13: Jaké faktory ovlivňují účast pachatelů v resocializačních programech?.....	56
Graf 14 - Otázka č. 14: Jaké změny byste navrhovali k zlepšení efektivity resocializačních programů?.....	57
Graf 15 - Otázka č. 15: Vnímáte, že pachatelé vidí přínos ve spolupráci s PMS?	58
Graf 16 - Otázka č. 16: Jak PMS aplikuje principy restorativní justice při práci s pachateli a oběťmi trestných činů?	59

Graf 17 - Otázka č. 17: Jaké jsou výhody a nevýhody restorativního přístupu v rámci PMS?	60
Graf 18 - Otázka č. 18: Setkáváte se s případy, kdy restorativní justice přinesla výrazně pozitivní výsledky?	61